

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ТРУД И СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА

РЕГИОНАЛЕН ПРЕГЛЕД И ОДГОВОР НА ПРАШАЛНИК ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ПЕКИНГШКАТА ДЕКЛАРАЦИЈА И ПЛАТФОРМА ЗА АКЦИЈА (1995) И РЕЗУЛТАТИТЕ ОД 23-ТА СЕСИЈА НА ГЕНЕРАЛНОТО СОБРАНИЕ (2000) ЗА ПОДГОТВУВАЊЕ НА РЕГИОНАЛЕН ПРЕГЛЕД И ПРОЦЕНКА ВО КОНТЕКСТ НА 20 ГОДИНИ ОД УСВОЈУВАЊЕТО НА ПЕКИНГШКАТА ДЕКЛАРАЦИЈА И ПЛАТФОРМА ЗА АКЦИЈА ВО 2015 ГОДИНА

2014

Вовед

Република Македонија како потписник на Пекиншката Декларација и Платформа за акција (1995) подготви Извештај за имплементација на истата во контекст на дваесет годишнината од одржувањето на Четвртата Светска Конференција на жените и усвојувањето на Пекиншката Декларација и Платформа за акција.

Во подготовката на Извештајот беа вклучени сите ресорни министерства при Владата на Република Македонија и релевантни државни институции. Подготовката на Извештајот помина низ еден транспарентен и инклузивен процес. Предлог Извештајот беше разгледан и усвоен на Собраниска седница на Комисијата за еднакви можности на жените и мажите. Исто така, и граѓанскиот сектор имаше можност да даде свој придонес преку јавна дебата на која дадоа свои мислења и коментари кои се соодветно инкорпорирани.

Извештајот ги содржи сите настанати измени во однос на законската регулатива, напредокот во социјалниот и економскиот живот во насока на постигнување на еднаквост на жените и мажите.

Дел еден : Преглед на постигнувањата и предизвиците од 1995

Пекиншката Декларација и Платформа за акција претставуваат дел од водечките документи за креирање на политики за еднакви можности и родова еднаквост во Република Македонија. Затоа Владата на Република Македонија преку надлежното Министерство за труд и социјална политика во континуитет иницира и спроведува активности во насока на елиминирање на сите форми на дискриминација врз жените, но и овозможување на еднаков пристап и еднакви можности во сите сфери на општественото живеење.

Досегашни достигнувања

➤ Унапредена Законска регулатива во областа на родовата еднаквост, еднаквите можности и забрана од дискриминација

Еднаквите можности помеѓу жените и мажите во Р. Македонија се регулирани преку еден сеопфатен закон (Lex-specialis) којшто ги третира правата и обврските кон унапредување на родовата еднаквост, но и преку други закони (lex generalis i lex specialis) каде што еднаквите права на жените и мажите се регулирани.

- **Законот за еднакви можности на жените и мажите** за прв пат се донесе во 2006 година, со кој се уреди прашањето за воспоставување на еднаквиот третман на жените и мажите. Во 2008 истиот се усогласи со ЕУ Директивите а во 2012 беше донесен нов Закон за еднакви можности на жените и мажите,¹ со кој дополнително се унапреди прашањето за воспоставувањето на еднаквите можности и еднаков третман на жените и мажите. Новиот закон ги зачува основните одредби со кои се предвидува донесување на основни и посебни мерки за воспоставување на еднакви можности на жените и мажите, но предвиде и нови одредби со кои се зајакнаа обврските на одговорните субјекти за обезбедување на еднакви можности на жените и мажите. Така, законот предвиде прецизни обврски на одговорните субјекти и одговорните лица (координатори и заменици координатори во Органи на државна управа и Единици на локална самоуправа) и водат сметка за внесување на родовата перспектива во стратешките планови и буџети; да прибираат статистички податоци разделени по пол и да ги следат ефектите и влијанието на нивните програми врз жените и мажите како и да известуваат за истите во рамките на своите годишни извештаи (членови 11, 12, 14). Дополнително, Министерството за труд и социјална политика – преку Секторот за еднакви можности – според ЗЕМ е одговорната институција за координација на сите останати субјекти одговорни за спроведување на ЗЕМ, со цел исполнување на обврските од истиот и унапредувањето на родовата еднаквост на централно и локално ниво. Исто така законот предвиде и формирање на интер-ресорска консултативна и советодавна група за еднакви можности на жените и мажите. Интер-ресорската група е формирана во 2013 година, составена е од претставници на министерствата (државни службеници), на граѓански организации, здруженија на работодавци, и експерти и има сопствен деловник за работа.

- Други закони во кои се регулираат еднаквите права и можности и се забранува дискриминацијата врз основа на пол

¹ Службен весник на РМ, бр.6/2012, од 13.1.2012 година

Во македонското законодавство добар дел од законите ја предвидуваат забраната на дискриминација врз основ на пол и придонесуваат кон подобрување на состојбата на жените во одредени области од општественото живеење и тоа:

Законот за спречување и заштита од дискриминација (Службен весник на РМ, бр. 50 од 13.4.2010 година), стапи на сила на 01.01.2011. Неопходноста од донесување на Закон за спречување и заштита од дискриминација е определена од потребата за создавање на заокружена правна рамка за спречување и заштита од дискриминација. Во основите дадени во Законот по кои се забранува дискриминацијата е вклучен и родот и полот.

Изборниот Законик, од 2006 година со кој се унапреди дотогашното законско решение за учеството на обата пола на кандидатските листи за пратеници и советници. Имено со новата законска одредба на кандидатските листи на сите три места по најмалку едно мора да му припадне на помалку застапениот пол. Со воведување на оваа законска одредба, Република Македонија значајно го унапреди учеството на жените во Парламентот и Советите на единиците на локалната самоуправа, а со последните локални и парламентарни избори учеството на жените е со над 30 проценти.

Законот за работните односи покрај забраната за директната и индиректната дискриминација по основ на пол ги вклучува и критериумите и условите за избор на кандидати за вршење на определена работа, во која било гранка, односно оддел, согласно со Националната класификација на дејности и на сите нивоа на професионалната хиерархија; напредувањето во работата; еднакви можности и еднаков третман при вработувањето, напредувањето во работата, оспособувањето, образованието, преквалификацијата, платите, наградувањето, отсуството од работа, условите за работа, работното време и откажувањето на договорот за вработување. Со овој закон се обезбедени правата на бремените жени и жените кои користат некое од правата од заштита на мајчинството, како и одредбите кои се однесуваат на посебните права на родителите, посвоителите и штитениците. Половата еднаквост е запазена и при објавување на слободните работни места со што работодавачот не смее слободното работно место да го објави само за мажи или само за жени, освен ако определениот пол е неопходен услов за вршење на работата.

Законот за работни односи предвидува забрана на секаков вид на психичко вознемирување на работното место –мобинг. Овој вид на вознемирување е дефиниран и во посебен **Закон за заштита од вознемирување на работно место**².

Законот за социјална заштита³ предвидува забрана на директна и индиректната дискриминација покрај другите основи и по основ на пол.

Законите за средно и високо образование ја забранува дискриминацијата и по основ на пол, а исто така обезбедува еднакви услови во остварувањето на правото на средно и високо образование.

Законот за политички партии („Службен весник на РМ, бр. 76/2004), ги обврзува политичките партии во своето дејствување да се грижат за остварување на принципот на еднаквост на половите во достапноста на функциите во политичката партија.

Законите кои имаат посебно значење во однос на позицијата на жените се **Законот за наследување и Законот за семејство**, кои нагласуваат дека мажите и жените се еднакви во однос на правата и обврските кои произлегуваат од односите во семејството, родителството и во бракот. Според Законот за наследување, жените и мажите имаат исти права на наследување. Законот за семејство, со измените во 2004 година го регулираат семејното насилство како општествен проблем и предвидува мерки за превенција и заштита на жртвите од семејно насилство. Кривичниот законик нуди законско решение во рамките на основите кривични дела при што посебно се санкционира фактот кога делото е сторено при вршење семејно насилство.

➤ Усвоени стратешки документи и јакнење на механизмите за родова еднаквост

² Службен весник на РМ бр.108/2013

³ Службен весник на РМ, бр. 148 од 29.10.2013 година

Во согласност со законската регулатива донесени се и Стратешки документи кои имаат цел да придонесат во остварувањето на еднаквите можности на мажите и жените, и да овозможи еднакво учество на жените и мажите во сите области од јавниот и приватниот сектор, еднаков статус и третман во остварувањето на нивните права, како и еднакви придобивки од остварените резултати. Владата на Република Македонија ги донесе следниве стратешки документи од областа на еднаквите можности на жените и мажите:

Стратегија за родова еднаквост за период 2013-2020, која е усвоена од страна на Собранието на РМ на 20.02.2013 година⁴. Стратегијата беше развиена на основа на наодите и препораките од проценката на имплементација на Националниот Акциски План за Родова Еднаквост (2007-2012) и ги содржи националните приоритети на полето на еднаквите можности на жените и мажите за следните осум години.

Стратегијата се заснова на принципите на родова еднаквост и уживање на човековите права како крос секторски прашања, предвидува конкретни цели во насока на интегрирање на родовата перспектива во националните процеси на креирање политики (преку јакнење на механизмите за родова еднаквост, преку развивање на хармонизирани индикатори за мерење на прогресот на родова еднаквост согласно националните закони и меѓународните конвенции), но и интервенции во секторски приоритетни области како што се: образование, вработување, земјоделие, здравство, родово базирано насилство, трговија со луѓе, медиуми, човекови права и мировни активности. Собранието на РМ ја донесе Стратегија за родова еднаквост, но е и одговорно за следење на нејзиното спроведување.

Стратегијата за родово одговорно буџетирање 2012-2015 (СРОБ), донесена со цел инкорпорирање на родовата перспектива во буџетските политики на Владата на РМ. Стратегијата за РОБ произлезе согласно одредбите на ЗЕМ, според кој органите на државната управа се должни во рамките на своите стратешки планови и буџети, да го инкорпорираат принципот на еднакви можности на жените и мажите.⁵

Покрај овие две стратегии коишто директно произлегуваат од Законот за еднакви можности, родовата перспектива е инкорпорирана во специфични стратегии, како: - Национална стратегија за еднаквост и недискриминација 2012-2015 (НСЕН) по основ на етничка припадност, возраст, лица со ментална и телесна попреченост и пол. Во рамки на Стратегијата, дискриминацијата по основа на пол е хоризонтално прашање и ги зема предвид поврзаноста на полот со останатите основи кои се третираат во стратегијата.

Национална стратегија за спречување и заштита од семејно насилство 2012-2015 година (на неа и претходеше стратегија 2008-2011)

Предмет на Стратегијата за спречување на семејното насилство е спречување на сите облици на семејно насилство врз секоја жртва, но мерките кои ги предвидува нудат специфичен пристап кој ги адресира индивидуалните потреби на жртвите. Имајќи предвид дека најзастапени жртви на семејно насилство се жените, Стратегијата нуди рамка за родово специфични мерки насочени кон спречување и заштита на специфичните потреби на жените, но истовремено нуди широка лепеза од мерки и активности со кои се опфатени и сите други жртви. Националната стратегија за спречување на семејното насилство 2012-2015 има за цел понатамошното развивање на сеопфатен и ефективен систем за спречување на семејното насилство во Република Македонија. Изработката

⁴ Службен весник бр.27 од 22. 2. 2013

⁵ СРОБ беше донесена со поддршка на УН Њомен, а истата предвидува 1) воведување на родово перспектива во програмите и буџетите на буџетските корисници на централно и локално ниво, 2) унапредување на законската рамка за вклучување на родово одговорното буџетирање, и 3) зајакнување на институционалните механизми и градење на капацитети потребни за вклучување на родовата перспектива во креирањето на политики и програми и соодветни буџети. Стратегијата беше развиена и усвоена како резултат на успешно пилотираните иницијативи на МТСП, за подигање на свеста околу важноста на правицната распределба на постепките финансиски средства, како и градењето на капацитетите на државните службеници да го користат родовот буџетирање како алатка за унапредување на родовата еднаквост и спроведувањето на првата родово буџетска анализа (прв чекор во РОБ) во две секторски политики на МТСП.

на овој стратешки документ во голема мера се потпира на Стратегијата за заштита од семејно насилство 2008-2011 и е логичен континуитет на посветеноста на Владата на Република Македонија за функционален и ефикасен одговор на семејното насилство. Националната стратегија, исто така, е усогласена со заложбите и обврските преземени од Владата во напорите за искоренување на семејното насилство. Истовремено, Владата се обврзува на стратешките цели и задачи содржани во Стратегијата, меѓу другото, имајќи предвид дека нивната доследна имплементација е суштински чекор за поврзување на националните политики со политиките на Европската Унија.

Стратегија и Национален акциски план за борба против трговија со луѓе и илегална миграција 2013-2016

Стратегијата и Акцискиот план, претставува сеопфатна политика за борба против трговијата со луѓе со координирана акција на сите релевантни институции и организации, во која заштитата на човековите права на жртвите се максимална.

Клучните иновативни карактеристики на Стратегијата и Националниот акциски план предвидуваат силни превентивни мерки со кои ќе се делува на причините, односно на корените на трговијата со луѓе и работа со ранливите групи, подигање на јавната свест кај општата популација, а пред сè кај младите, економско зајакнување на ранливите групи со олеснување на пристапот до пазарот на труд и организирање кампањи за намалување на побарувачката за користење на услуги од жртви на трговија со луѓе, и бескомпромисно гонење и казнување на сторителите.

Национална Стратегија за вработување 2015 и Национален акционен план за вработување на Република Македонија 2011-2013. Врз основа на стратегијата и националниот акциски план се изработуваат оперативни програми на годишно ниво, во кои како целна група се вклучени и жените. Со посебни мерки таргетирано се и жените од помалите етнички заедници и жените од руралните средини.

Стратегија за демографски развој на Република Македонија 2008-2015.

Национална Стратегија за намалување на сиромаштија и социјална исклученост 2011-2020 е документ во кој генерална стратешка цел за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија е, намалувањето на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија преку подобро користење на расположливите човечки и материјални ресурси, подобрување на условите за живот, за работа и на општествените услови на сите граѓани, системско и институционално содејство во функција на побрз развој, повисок стандард и поквалитетно живеење. Една од 14 посебни области кон кои е насочен овој документ е Еднаквите можности на жените и мажите, каде што главна цел е унапредување на положбата на жената и намалување на степенот на сиромаштија и ризикот од социјална исклученост.

Националниот акциски план на Република Македонија за имплементација на Рез. 1325 на Обединетите нации за Жените, мирот и безбедноста. Со НАП се дефинираат политиките, стратегиите, принципите, активностите, носителите, индикаторите, мониторингот и евалуацијата и финансиските импликации за реализирање на НАП.

Имплементацијата на НАП е примарна одговорност на Владата на Република Македонија и на сите институции дефинирани со Законот за еднакви можности на жените и мажите (2012). Министерството за труд и социјална политика и МНР, МВР, МО и ЦУК се клучни институции за имплементација на НАП. Во имплементацијата на НАП, се вклучени експерти и претставници на граѓанскиот сектор.

Институционални механизми за родова еднаквост

Согласно законите и стратешките документи, РМ има , воспоставена националната машинерија за еднакви можности на жените и мажите на централно и локално ниво.

Во рамките на структурата на националните механизми за родова еднаквост, значајна улога има и Комисијата за еднакви можности на жените и мажите во Собранието на Република Македонија(

КЕМ).⁶ Заедно со Клубот на пратенички, овие тела преставуваат механизми за имплементација на родовата перспектива во највисокиот претставнички орган за креирање на политики и донесување одлуки. Задачата на оваа комисија е да ги разгледува предлог законите, други прописи, буџети, стратешки документи и извештаи од аспект на родова перспектива. Соработува со сите собраниски комисии и комисии за еднакви можности на жените и мажите на локално ниво, со граѓанскиот сектор и меѓународни организации.

Согласно со ЗЕМ во сите министерства во рамки на Владата на Република Македонија од редот на државните службеници има назначено **координатор и заменик координатор за еднакви можности на жените и мажите**, коишто имаат со закон предвидени обврски и одговорности.⁷

Родовите механизми на локално ниво во рамки на институциите, се составени од следниве структури: комисии за еднакви можности на жените и мажите (во рамки на советите на локалната самоуправа, составени од советници со мандат од 4 години), и координатори за еднакви можности на жените и мажите (државни службеници, вработени во единицата на локална самоуправа). Согласно последните податоци на Министерството за труд и социјална политика во сите 81 општина формирани се Комисии за еднакви можности на жените и мажите и определени се координатори за еднакви можности на жените и мажите.

Законот за еднакви можности на жените и мажите предвидува и правна заштита во случај на нееднаков третман по основ на пол. Постапката ја води правен застапник-вработен во МТСП.

И покрај постигнатиот напредок во одредени области како директен резултат на ангажманот и посветеноста на механизмите за родова еднаквост, сепак констатирано е дека капацитетите на институционалните механизми се уште не се на задоволително ниво за да можат да одговорат на обврските коишто произлегуваат од ЗЕМ. За таа цел, МТСП – преку Секторот за еднакви можности – во соработка со Интер-ресорската советодавна група, и со поддршка на УН Women презеде конкретни чекори кон систематизирање на пристапот во наградување на капацитети на институционалните механизми. Како прв чекор, направена е анализа на процесот на национално креирање политики, планирање и буџетирање од родова перспектива, со цел идентификување на влезни точки за интегрирање на родовата перспектива согласно ЗЕМ. Изработен е прирачник за државните службеници за родово одговорно креирање политики и буџетирање а во фаза е развивање на е-модул за континуирана обука и усовршување на државната администрација којшто ќе биде интегриран во задолжителната програма за обука од страна на Министерството за администрација и информатичко општество.

➤ **Инкорпорирање на родовата перспектива во буџетскиот процес – иницијални чекори**

Со цел интегрирање на родовата перспектива во буџетските процеси Република Македонија во 2008 година го започна процесот за родово одговорно буџетирање. Првите чекори за покренување на родово буџетски иницијативи беа направени преку пилот анализа на активните политики во однос на вработувањето и дел од категориите на права на корисниците во доменот на социјалната помош.

Во 2012 година донесена е Стратегија на родово одговорно буџетирање 2012-2017 Владата на Република Македонија, со која државата се приклучи кон иницијативите за родово одговорно буџетирање во глобални рамки, притоа обврзувајќи се дека ќе се залага за вклучување на родовата перспектива во главните текови преку креирање и спроведување на политики и буџети кои ќе ја земат предвид различната положба на жените и мажите и различните пречки со кои тие се соочуваат. Врз основа на активностите и мерките вклучени во Стратегијата, Министерството за финансии направи промени во насоките за подготовка на Буџетскиот циркулар и ги обврза

⁶ КЕМ е формирана во 2006 година и е составена од пратеници на Собранието на Република Македонија. Согласно со ЗЕМ, КЕМ го следи спроведувањето на законите од областа на еднаквите можности на жените и мажите и недискриминацијата, а во таа смисла, ја следи и имплементацијата на стратешките документи во оваа политика.

⁷ Членови 11 и 12 од Законот за еднакви можности на жените и мажите

Министерство за труд и Социјална политика, Агенција за вработување, Министерство за земјоделство и водостопанство и Министерство за здравство, при развивањето на аутпут индикаторите, истите да ги прикажат разделени по пол. Направени се буџетски анализи, а исто така изработени се и буџетски изјави за инкорпорираноста на родовата перспектива во избраните буџетски програми.

Министерството за труд и социјална политика низ еден транспарентен и инклузивен процес подготви Методологијата за родово одговорно буџетирање. Ова Методологија претставува инструмент и водич за успешна имплементација на обврските кои произлегуваат од Законот за еднакви можности на жените и мажите и Стратегијата за воведување на родово одговорно буџетирање во Република Македонија.

Во процесот на подготовка на Методологијата се вклучија претставници од сите релевантни институции, експерти од областа на родовата еднаквост и претставници на граѓански здруженија и на социјалните партнери. Во подготовката се вклучија и претставниците на владината интересорска, консултативна и советодавна група за еднакви можности на жените и мажите. Значителна поддршка во овој процес дадоа и УН жени. Методологијата има за цел подобрување на ефикасноста и ефективноста на програмите преку интеграција на принципот на родова правичност во политиките и развојните стратегии на Владата на Република Македонија.

➤ **Зголемување на учеството на жени во процесите на одлучување**

Со донесувањето на Изборниот Законик, учеството на жените во процесите на одлучување е значајно унапредено.

На претседателските избори во 2009 година, за прв пат за претседателски кандидат се јави жена и тоа припадничка на албанската етничка заедница.

На Парламентарните избори 2011 избрани се 38 пратенички од кои 8 Албанки. Во работните тела на Собранието на РМ 4 жени се претседателки на собраниски комисији, 9 заменик претседател на собраниски комисији, 2 министерски места за жени, 2 места за заменик министер и 4 државни секретари. Во овој парламентарен состав најголемите две политички партии ВМРО_ДПМНЕ и СДСМ, за свои координатори на пратеничките групи именуваа жени пратенички. Во Собранието на Република Македонија во овој парламентарен состав од тројца потпретседатели на Собранието две беа жени.

На локално ниво, на локални избори 2009 година за советници се избрани 377 или (26,7%) жени советнички од вкупно 1382 советници што укажува на фактот дека биле испочитувани законските процедури но на овие избори не беше избрана ниту една жена градоначалник.

Според анализата што е направена од страна на Македонско женско лоби⁸ на локалните избори во 2013 година од вкупно 1347 кандидати, 405 или 30% се жени, што значи зголемување на учеството на жените во локалната самоуправа за 2,8% споредено со минатиот состав на Советите кога беа избрани 27,2% жени советнички.

Споредбено со минатиот состав на градоначалници кога немаше ниту една избрана жена од вкупно 85 градоначалници, на локалните избори 2013 година за градоначалници се кандидирани 339 кандидати од кои 26 жени. Од вкупно 81 избран градоначалник, избрани се 4 жени или 4,9%. Градоначалнички се избрани во општините Кисела Вода, Тетово, Градско и Богданци.

⁸ Македонското женско лоби (МЖЛ) е невладинa организација формирана во 2001 година која ги обединува меѓуетничките, меѓупартиски и меѓуверските коалиции на жени од граѓанското општество, политичките партии, Собранието, локалните власти, синдикат, медиумите, како и индивидуалки посветени на подобрување на положбата на жените во Република Македонија и на општеството во целина. Заедно работејќи на прашања кои се однесуваат на еднаквите права и активното учество на жените во општеството, Македонското женско лоби придонесува не само за подобрување на положбата на жените во општеството, туку исто така и на општеството во целина. Во исто време, МЖЛ дејствува како силен интегративен фактор преку поттикнување на меѓусебната толеранција и премостување на етнички, верските и политичките граници.

Предизвици

Во Република Македонија постои одлична законска регулатива и солидни стратешки документи кои се однесуваат на родовата еднаквост и унапредувањето на положбата на жената во сите сфери на општественото живеење.

Воспоставени се институционалните механизми за унапредување на родовата еднаквост на национално и локално ниво.

Постои законска одредба со која се регулира застапеноста на жените на кандидатските листи за пратеници и советници.

Меѓутоа, во периодот пред нас исправени сме пред предизвикот за **зголемување на учеството на жените на локалните избори и жените како градоначалници** (на изминатите избори (2013) од вкупно 81 градоначалник, само 4 се жени, а во периодот од 2009-2013 од вкупно 84 градоначалника, немаше ниту една жена).

Исто така **потребно е да се пронајде модел за успешна координација и комуникација на сите воспоставени механизми на национално и локално ниво и размена на искуства и добри практики помеѓу нив**. На тој начин ќе овозможиме онаа што е добра пракса полесно да се преслика во останатите општини или во институциите на национално ниво и да учиме од добрите примери, но секако и започнување на иницијативи и активности на регионално ниво, помеѓу повеќе општини од ист регион.

Во процесот на планирање на буџетот за 2014 година, за прв пат се одвоија буџетски средства за конкретни активности на Секторот за еднакви можности, средства кои се насочени кон унапредување на родовата еднаквост и еднаквите можности на жените и мажите. Средствата се во висина од 807.770 денари.

Предизвик во наредниот период ќе биде зголемување на висината на овие средства од буџетот на Владата на Република Македонија, и одвојување на средства за активности насочени кон унапредување на родовата рамноправност во останатите органи на државната управа и во сите единици на локалната самоуправа. На тој начин ќе овозможиме успешна имплементација на стратешките документи и активностите вклучени во нив. На тој начин сите одговорни субјекти ќе покажат вистинска посветеност на прашањето на родовата еднаквост и активностите кои ќе бидат реализирани нема да зависат од донации и странска помош. Дополнителен предизвик на оваа поле е зајакнувањето на капацитетите на државната администрација вклучена во активности за унапредување на родовата еднаквост, со знаења и вештини за искористување на средствата од ИПА фондовите.

Буџетски алокации за родова еднаквост

Со измените и дополнувањата на законот за социјална заштита, се овозможи формирање на новинституционални форми на заштита – Центар за жртви на семејно насилство, кои обезбедуваат дневно и привремено згрижување на жртвите на семејно насилство и Советувалишта (за жртви на семејно насилство, за деца и родители жртви на семејно насилство и сторители на семејно насилство). За нивно функционирање Министерството за труд и социјална политика обезбедува финансиски средства.

Отворени се 2 Советувалишта за родители и деца жртви на семејно насилство, 4 Регионални Центари за лица/ жртви на семејно насилство и Советувалиште за работа со сторители на семејно насилство.

Согласно Националниот Акционен план за борба против трговија со луѓе за периодот меѓу 2009-2011 година, отворен е Центар за лица - жртви на трговија со луѓе. Функционирање на овој Центар е според меѓународните стандарди за човекови права со буџетски средства на Министерството за труд и социјална политика.

За имплементација на активности и мерки од стратешките документи кои се однесуваат на еднаквите можности на жените и мажите од буџетот на Министерството за труд и социјална политика се одвојуваат финансиски средства.

Предизвик во наредниот период ќе биде зголемување на висината на средства од буџетот на Владата на Република Македонија, и одвојување на средства за активности насочени кон унапредување на родовата рамноправност во останатите органи на државната управа и во сите единици на локалната самоуправа.

Соработка со НВО

Граѓанскиот сектор има значителна улога во иницирање, предлагање и подржување на јавни политики, а исто така имаат особено значење во нивно спроведување. Оваа улога на граѓанскиот сектор ја отвори можноста за институционална соработка.

Како резултат на заложбите на Владата РМ за институционализирање на соработката со граѓанскиот сектор во ноември 2004 година е формирано Одделението за соработка со невладините организации. Оваа одделение е во состав на Секторот за анализа на политики и координација во Генералниот секретаријат на Владата на Република Македонија.

Во контекст на валоризирање на придонесот на граѓанскиот сектор и неговата важна улога во развојот на општеството, на 16 јуни 2012 година ја усвои Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор, со Акцискиот план за спроведување 2012-2017.

Министерството за труд и социјална политика преку Секторот еднакви можности на транспарентен начин во сите процеси ги вклучува претставниците од граѓанскиот сектор во креирањето на политики од областа на родовата еднаквост, еднаквите можности и заштитата од дискриминација.

Конкретно, Секторот за еднакви можности, при процесите на развивање на стратешки документи од областа на родовата еднаквост, спроведува консултации со граѓанскиот сектор во три консеквентни фази. Во првата фаза се спроведуваат иницијални консултации каде што се презентираат проценка на имплементација на претходен стратешки документ (доколку го има), иницијална анализа на состојбата во земјата согласно постоечките статистички податоци и се отвора дискусија за стратешки приоритетни цели за нареден период. Во втората фаза, се прибираат податоци, релевантни анализи, и се спроведуваат неколку заеднички работни состаноци каде што се формулираат работните верзии на документите и се влегува во трета фаза на консултации каде што работните документи се поставуваат на веб страницата на МТСП во работни верзии за коментари и се организираат серија на консултативни средби со цел прибирање коментари и инпути по однос на документите. Третата фаза на консултации се завршува со организирање јавни расправи во Собранието каде што се дискутира по однос на финалната работна верзија на стратешките документи, пред тие да бидат дадени на усвојување на Влада.

Дел два : Прогрес во имплементацијата на 12 области од Платформата за акција од 2009

Жени и образование

Во областа на образованието во последните години направени се низа реформи кои придонесоа кон унапредување на образовниот процес, а со тоа можноста за олеснет пристап и задржување во образовниот процес на сите ученици без разлика на полот, етничката, социјалната или друга определба. Со зголемувањето на придонесот во образованието и тоа од 3,6%- до 5 % од БДП, подобрени се условите и можностите за подобар пристап и на девојчињата до образованието на сите нивоа.

Степенот на запишување во предучилишни установи е сеуште релативно низок во земјата. Имено, процентот на деца на возраст од 36-59 месеци е 21,8%, кај машките деца е 24,5% а кај женските деца 18,7%.⁹ Кај децата од ромска националност овој процент е многу понизок, т.е. 3,9% и има разлики помеѓу женските и машките деца (1,1% од женски деца и 6,5% машки деца поседуваат предучилишна настава).¹⁰

Според податоците од државниот завод за статистика, нето стапка на запишување во основно образование е 92% (91% во 2009/2010) за обата пола а процентот на запишани девојчиња во однос на момчињата е 48% наспроти 52%.¹¹ Во нето стапката за запишување во средното образование беше регистриран родов јаз, којшто прогресивно се намалува со воведувањето на задолжително средно образование во 2009 година. Имено, во 2009/2010 година стапката на запишување на девојките во однос на момчињата беше 69% наспроти 71%, во 2010/2011, 70% наспроти 72% а во 2011/2012 80% наспроти 81%. Нето стапка на запишување во високото образование е повисоко кај жените отколку кај мажите и тоа 28% кај првите и 22% кај вторите. Преминот од основно во средно образование е 93% кај девојчињата и 97% кај момчињата (за 2010/2011 година); од средно во високо, 83% кај првите и 71% кај вторите. Процентот на евидентирани лица кои рано го напуштаат образованието е 15% кај жените и 12% кај мажите (во 2009 година соодносот беше 19% кај жените и 14% кај мажите; и 17% кај жените и 14% кај мажите во 2010 година). Во однос на структурата, ученичките преовладуваат во гимназиско средно образование а учениците во стручното средно образование. Студентите пак кои завршиле додипломски студии, мажите преовладуваат кај техничко технолошките науки (69% наспроти 31%) и биотехничките науки (61% наспроти 39%) а жените кај медицинските науки (74% наспроти 26% мажи) и хуманирарните науки (69% наспроти 31%). Кај природно-математичките науки соодносот е 59% жени и 41% мажи. Жените преовладуваат и кај магистрите (54% наспроти 46%) и доктори на науки (54% наспроти 46%), додека мажите кај специјалисти на науки (52% наспроти 45%).¹² Во поглед на користењето на компјутер и интернет, прогресивно се намалува јазот меѓу половите во полза на жените, во 2010 од вкупниот број корисници на компјутер и интернет 48% биле жени а 52% мажи; во 2011 година, процентот е 49% наспроти 51%.

Во периодот од 2009 година наваму, одредени програми беа воведени со цел подобрување на пристапот до образование, подобрување на наставните програми, пристап до компјутери и компјутерски вештини кај учениците и наставниот кадар, како и подобрување на вештините преку образование за возрасни.

Во наставната програма од прво до деветто одделение, воведена е програма за „животни вештини“. Во рамки на оваа програма се спроведуваат работилници со учениците на кои со меѓусебна комуникација, учениците се здобиваат со знаења, усвојуваат ставови и се стекнуваат со вештини за родова еднаквост, разликите и почитувањето на разликите.

Во Програмата за работа на Бирото за развој на образованието за 2010 година, покрај останатото, е испланирано иновирање на Методологијата за вреднување на учебниците, каде ќе биде засегната и проблематиката на родова еднаквост, одбегнување на стереотипи и предрасуди и сл. По нејзиното донесување ќе може систематски и стручно да се анализираат учебниците и другите помагала, а тоа ќе придонесе за големо подобрување на нивниот квалитет.

Во периодот од 2009 година наваму, одредени програми беа воведени со цел подобрување на пристапот до образование, подобрување на наставните програми, пристап до компјутери и компјутерски вештини кај учениците и наставниот кадар, како и подобрување на вештините преку образование за возрасни.

Во однос на пристапот до образование, покрај задолжителното средно образование, беа одобрени и имплементирани програми за подобар пристап до образование на ученици од ранливите групи. Така, Министерството за образование и наука, од учебната 2009/10 година

⁹ Република Македонија, Мултииндикаторско кластерско истражување 2011, УНИЦЕФ .

[http://www.unicef.org/tfsmacedonia/МИЦС_МКД_ФИНАЛ_небсизе\(2\).pdf](http://www.unicef.org/tfsmacedonia/МИЦС_МКД_ФИНАЛ_небсизе(2).pdf).

¹⁰ Ибидем.

¹¹ Државен завод за статистика, жените и Мажите во Македонија, 2012 година, www.stat.gov.mk

¹² Податоците се однесуваат на 2011 година, Ибидем.

заедно со Ромскиот образовен фонд го лансираше Проектот за стипендирање и менторство на 800 ученици Роми и таторство за сите 1606 средношколци Роми запишани во средно образование- мерка за дополнителна помош во насока на постигнување на подобри резултати на сите ученици. Во наведената учебна година доделени се 455 стипендии (од кои 258 се девојчиња), кои следат средно образование и нивниот успех е добар (3,00).

Сите овие мерки делуваат стимулативно, така што имаме подобрување на опфатеноста на учениците/чките од ромската заедница .

Дополнително, од почетокот на ноември 2010 година, од обезбедениот кредит на Светска банка во висина од 25 милиони денари, започна реализацијата на мега Проектот за условен паричен надоместок за средно образование. Сите корисници на социјална парична помош што имаат деца запишани редовно во средно училиште можат да го остварат правото за месечен надоместок. Децата потенцијални корисници, треба да имаат завршено основно образование, вообичаено на 14 години и да не се постари од 17 години на денот на запишување, односно во случај на дете со попреченост да не е постаро од 25 години. Се очекува програмата да продолжи и во 2014 година.

Исто така, конкретни мерки беа преземени кампањи за подигање на свеста и пристапот до образование на учениците/чките од руралните средини; во повеќе општини се отворија средни училишта и дисперзирани паралелки во руралните средини. 46 дисперзирани студиски програми во 15 градови беа отворени со цел намалување на трошоците за студирање и зголемување на опфатот на студенти (машки и женски) од руралните средини во високо образовните институции.

Последниве години се даде акцент и на образованието на возрасните.

Со проектот за Доживотно учење кој имаше за цел подигнување на свеста за образование на возрасните и стекнување на одредени вештини беа опфатени 9 општини: Шуто Оризари, Чаир, Липково, Штип, Конче, Радовиш, Чашка, Битола и Зајас. На овие работилници учествува над 60% жени од сите етнички заедници.

Од 2010 година воведена е програма за олеснето запишувањето на возрасните во високо образовните институции и тоа жени можат да се запишат на возраст од 35 години па нагоре, а мажи од 45 години па нагоре. висината на уписнината на факултетите е 200 евра .

Во насока на зајакнување на образовниот процес и подигнување на компјутерската писменост кај учениците од основните и средните училишта на целата територија, се имплементираа конкретни проекти од страна на Министерството за информатичко општество и Министерството за образование и наука. Со Проектот „Компјутер за секое дете” - беше предвидено и се обезбеди компјутерска опрема за секој ученик во основните и средните училишта на целата територија на Република Македонија, вклучувајќи ги и руралните средини.¹³ Целосното имплементирање на овој проект, ќе придонесе за подигнување на образовното ниво, кое пак од друга страна ќе помогне во намалување на стапката на откажување од училиштата кај девојчината од ромската и албанската етничка заедница и девојчината што живеат во руралните подрачја и нивно реинтегрирање во образовниот процес. Дополнително, Министерството за информатичко општество во текот на 2010 година започна и со реализација на проектот „Ви-Фи” точки во руралните средини преку кој настојува на сите граѓани на РМ да им обезбеди бесплатен интернет пристап, кој дополнително ќе придонесе за намалување на информатичкиот јаз.

Во рамките на активностите на проектот „Светот на дланка” - отворање на бесплатни интернет клубови, Министерството за информатичко општество досега отвори 22 бесплатни интернет клубови во поголемите градови на Република Македонија. Овие клубови се наменети за користење

¹³ Во текот на учебната 2007/2008 година дистрибуирани се 98.710 компјутерски работни места. Оваа количина на компјутерска опрема ги задоволи потребите на сите средни училишта и 45% од потребите на централните основни училишта. Во 2010 се дистрибуирани уште 65.000 компјутерски работни места со што е докомпетирана и потребата на сите основни училишта за учениците од 4 до 8 одделение. Вкупно 163.710 компјутерски работни места во средно и основно образование од 4 одделение до 4 година средно. Исто така, дистрибуирани се 53.000 преносни компјутери за учениците од 1 до 3 одделение. Овие преносни компјутери се хардверски и софтверски приспособени за образовните потреби на учениците од оваа возраст. На наставниците од сите основни и средни училишта им се доделени вкупно 22.000 наставнички лаптопи.

на бесплатен интернет за сите граѓани без разлика на пол, возраст, национална или етничка припадност.

Министерството за информатичко општество води евиденција, разделена по пол, за посетеноста на клубовите и стапката на користење на информатичките технологии од страна на граѓаните. Од овие податоци во наредниот период ќе се подготви анализа. примена на информатичките технологии од страна на женската популација во руралните средини. Како придонес за процесот за развивање на информатичкото општество во нашата земја е и проектот за поставување на интернет киосци по руралните места, преку кои ќе им се овозможи и на граѓаните од руралните средини да имаат лесен и брз пристап до современите информатички технологии и интернет ресурси. Планирано е поставување на 680 интернет киосци групирани во 13 региони, во зависност од населеноста и структурата на регионите. Досега се инсталирани близу 400 интернет киосци, а целосната имплементација на проектот се очекува до крајот на оваа година.

Жени и здравство

Институтот за јавно здравје во периодот 2009-2013 година ги предлагаше програмските активности од доменот на постигнување на родова еднаквост и зајакнување на жените во рамки на Националната годишна програма за јавното здравје во РМ, Програмата за рано откривање на малигни заболувања во РМ, Програмата за превенција на кардиоваскуларните заболувања во РМ, Програмата Здравје за сите, Програмата за заштита на населението од ХИВ/СИДА во РМ, Програмата за задолжителна имунизација на населението во РМ, Програмата за активна здравствена заштита на мајки и деца во РМ и др. Во периодот 2009-2013 година генерално се зголемени активностите, а воедно и средствата за нивна реализација со цел за остварување на правата од областа на здравството во врска со родовата рамноправност и зајакнување на жените и тоа посебно во доменот на промоцијата на здравјето, раното откривање на болестите преку скрининг програмите, подготовка на нови статистички евиденциони обрасци за водење на 34 регистри за одредени болести и состојби со родова перспектива, подобрување на достапноста до здравствени услуги на жените преку унапредување на сексуалното и репродуктивно здравје, подобрување на можностите за избор на матичен лекар и посебно матичен гинеколог, и друго.

Институтот за јавно здравје и УНФПА во 2009 година изготви Стратегија за сексуалното и репродуктивното здравје во Република Македонија до 2020. Целта на оваа стратегија е да се дефинираат приоритетите во сексуалното и репродуктивно здравје, да се планираат, мобилизираат и координираат ресурсите неопходни за ефективна акција, базирана на четири главни принципи: човекови права, родова еднаквост, мултисекторски пристап и инволвираност на заедниците и програми базирани на евиденции.

Во Република Македонија се отворени Советувалишта за сексуално и репродуктивно здравје кои се лоцирани низ целата држава во рамки на 10-те Центри за јавно здравје. Нивна цел е подигање на степенот на свеста и заштита од сексуално преносливи инфекции на младите, со обезбедување на директен пристап на услугите во истите.

Зајакнати се механизмите за регистрација за користење на контрацептивни средства и за бројот на извршени абортуси во приватното и јавното здравство. Во континуитет се прават обуки за Советување и тестирање за ХИВ/СИДА и сексуално преносливи инфекции за здравствени работници се организирани од страна на СЗО и ГФАТМ.

ИЈЗ е активен, постојан носител и извршител на дел од превентивните програми на Министерство за здравство(МЗ):

А). Програма за рана детекција на малигни заболувања во РМ:

-Програма за рано откривање на рак на грлото на матката

Зајакнување и зголемување на активностите за рано откривање и спречување на болестите на репродуктивните органи кај жената во Република Македонија, вклучувајќи скрининг на ракот на грлото на матката. Во оваа смисла, изработени се покани до жените и истите се дистрибуирани преку центрите за јавно здравје до матичните гинеколози, и секоја година се подготвува

информација за вкупно извршени ПАП тестирања и истата се доставува до Министерството за здравство.

-Програма за скрининг на колоректален карцином (КРК)

Во врска со скринингот на КРК, Институтот секоја година подготвува флаери, постери, ги координира активностите, дава стручно-методолошка помош, ги прибира податоците од бесплатните превентивни прегледи и подготвува Извештај кој го доставува до МЗ. До 2013г. вкупно се направени 14505 ФОб тестови, 4314 биле позитивни, а потврден наод на КРК имале 98 случаи.

-Програма за спроведување на организиран скрининг на карцином на дојка во РМ , 2011-2013 година.

Институтот беше вклучен во оваа Програма со активности за прибирање, обработка и анализа на податоците од извршените мамографски прегледи, при што подготви Информација и ја достави до Министерството за здравство.

Б). Во рамките на Програмата “Здравје за сите”, која има за цел подобра едукација на населението и подобра здравствена безбедност на сите граѓани, ИЈЗ вршеше континуирано внесување на податоците од акциите кои ги спроведуваа здравствените домови и на крајот на годината подготвуваше Извештај за резултатите од овие бесплатни превентивни прегледи во кои редовно секоја година се вклучени околу 10 000 граѓани од двата пола.

В) Редовно се изработуваа извештаи и информации за состојбите со малигните неоплазми во РМ

Г). ИЈЗ учествуваше континуирано во медиумска промоција и едукација на населението за потребата од превентивни прегледи за рано откривање и спречување на кардиоваскуларните, малигните, респираторните, бубрежните и други хронични заболувања.

Д). Промоција се вршеше и преку изготвување и дистрибуција на флаери, постери и едукативни брошури за превенција на акутни и хронични болести.

Ѓ) ИЈЗ вршеше и едукација на патронажните сестри кои при посета на семејствата во домот даваат совети и пружат основни превентивни услуги врзани за планирање на семејството, мајчинството, менопаузата, вршат упатување во соодветни институции за разрешување на одредени здравствени, социјални и друг вид проблеми на членовите на семејствата на кои тие услуги им се потребни и промовираат потреба од избор на матичен гинеколог.

Главни приоритети за акција во наредните 3-5 години се во доменот на унапредување на сексуалното и репродуктивното здравје со акцент на планирање на семејство и безбедно мајчинство, како и рано откривање на хроничните незаразни болести – КВБ, малигни неоплазми, дијабет, ХОББ, и др. Исто така е направено реориентирање на програмата за подобрување на здравјето на Мајки и деца, со фокус кон ранливи групи, особено на Ромите.

▪ Со цел подигање на квалитетот и достапноста на здравствените услуги спроведени се низа кампањи и информативни мерки за промоција на постоечките превентивни програми континуирано, со цел унапредување на здравјето на мажите и жените за најчестите состојби во однос на морбидитетот. Во контекст на организација и спроведување на промотивни акции и кампањи, пропратени со печатен материјал, со посебен акцент на одбележување на соодветни светски денови, недели и сл., Секторот за промоција, анализи и следење на незаразни болести подготви стручни материјали со податоци за морбидитет и морталитет од КВБ во светот, Европа и РМ, и специфично за хипертензијата регистрирана во амбулантно-поликлиничкиот и болнички морбидитет, кој се преведе на албански јазик

По повод 25 Ноември – Меѓународниот ден за елиминација на насилство врз жената се подготви стручен материјал со што и Секторот се вклучи во светската кампања под мотото “Кажи НЕ - Обединети за искоренување на насилството врз жените”. По повод Светскиот ден за спречување на инвалидност – 5 декември, се подготви стручен материјал на тема: “Социјална и здравствена заштита на лица со инвалидитет во Република Македонија” со цел да се постави на веб страницата на ИЈЗ и истиот стане достапен до граѓаните во Р. Македонија, за да се влијае на свеста за поцелосно обезбедување на правата на оваа вулнерабилна група од населението.

2. Подобрување на постоечките мерки за заштита на женското здравје, односно спроведување на Програмата за рана детекција на малигни заболувања во РМ (рак на дојка, рак на матка и рак на дебело црево). Спроведени превентивни прегледи за рано откривање на малигни заболувања.

Во рамки на Програмата за рано откривање на малигни неоплазми во РМ во 2013г. Институтот и 10 те ЦЈЗ беа активно вклучени со кампања против рак на грло на матка и рак на дебело црево, при што беа изготвени флаери, одржани прес конференции, одбележана недела за борба против рак на грло на матка, одбележан месец март на борба против рак на дебело црево заедно со НВО Борка и Универзитетската клиника за гастроентерологија. Беа дистрибуирани ПАП тестови и ФОБ тестови од страна на МЗ, а ЦЈЗ и ИЈЗ беа задолжени за прибирање и обработка на податоците од извршените бесплатни прегледи, со доставување на квартални извештаи за резултатите од скринингот.

Во 2013 година во Република Македонија со организираниот скрининг на рак на грло на матка кај жените на возраст од 36-48 години во период од 01.01.2013 до 01.12.2013 година, од вкупно 189588 жени подложни на скринингот, направени се 20612 прегледи односно Пап тестови и 5,6% се откриени клеточни абнормалности. Од цитолошки анализираниите 16573 брисеви односно 80,4% кај 1155 жени или 7,0% се најдени епителни клеточни абнормалности.

Односот помеѓу направените 20612 Пап тестови и вкупниот број на жени во Републиката 189588 на возраст од 36-48 години во период од 01.01.2013 до 01.12.2013 година го дава процентот на опфатност со скринингот на рак на грло на матка за 2013 година во Република Македонија, кој изнесува 10,9%.

Индексот за бројот на направени ПАП-тестови при организираниот скрининг на грло на матка во Република Македонија за 2013/2012 година е 117,1. Постои зголемување на бројот на направените Пап тестови во 2013 година во однос на 2012 година за 17,1%.

Ова се должи на поголема информираност на жените за важноста на скринингот како превенција на нивното здравје.

Во однос на скринингот за рак на дебело црево, прибраните податоци покажаа дека од вкупно предвидените 36 000 граѓани на возраст 50-74 години, тестирање со ФОБ тестови направиле 14505 граѓани или нешто повеќе од 40%. Позитивен тест имале 4314 граѓани или околу 40% од нив, додека кај 98 граѓани (мажи и жени) е потврден наод за присуство на рак на дебелото црево. Граѓаните на РМ со текот на времето почнаа да покажуваат поголем интерес за ваков тип на тестирање, како можност да го превенираат ракот на дебелото црево.

ИЈЗ изготви предлог акциони планови за скрининг на рак на дебелото црево и на рак на грлото на матката за наредниот период 2014-2016 година и ги достави до МЗ.

ИЈЗ предложи во 2014 година да се воведат скрининг на рак на простата за мажи на возраст од 50-55 години и мажи со фамилијарен ризик од 45 -50 години. Предлогот беше усвоен и стана составен дел на програмата за рана детекција на малигни заболувања, при што извршители ќе бидат Универзитетските клиници, општи и клинички болници а дадената услуга ќе претставува ПСА тест и ректално туше за 20 000 мажи.

3. Промовирање на потребата од заштита на репродуктивните и сексуалните права на жената (Зголемување на свесноста на жените за нивните права во доменот на сексуалното и репродуктивното здравје како и за сексуално преносливите инфекции). Спроведени 10 едукативни сесии на годишно ниво за училишни деца и адолесценти, жени од урбани и рурални средини.

ИЈЗ и 10-те ЦЈЗ активно беа ангажирани во промовирање и обезбедување на правата од СРЗ преку работата на советувањата за СРЗ. Мониторинг беше направен од страна на ИЈЗ врз работата на советувањата за сексуално и репродуктивно здравје во центрите за јавно здравје, при што беше констатирано дека 1302 млади луѓе ги посетиле и користеле услугите на советувањата, при што во четвртиот квартал вкупно 387 млади луѓе (трет квартал – 239, втор квартал-398, прв квартал-278) ги посетиле советувањата, 4024 кондоми биле поделени, 1800 лубриканти и 90 орални контрацептиви. Во ЦЈЗ Велес и ЦЈЗ Струмица не работат советувањата (табела во прилог). Констатирано е дека уредно се води евиденција за работата на советувањата, но сепак рачно и софтверот не се користи, заради незнаење или не функционирање, па така податоците не можат да се обработат на регионално и на национално ниво.

Со цел одржливо функционирање на советувалиштата за СРЗ потребно е да се подготви Извештај со кој ќе се детектираат клучните причини за нефункционирање на советувалиштето за СРЗ во ЦЈЗ Велес и Струмица, потоа причините за општо некористење на софтверот, неможноста за добивање на посеопфатни податоци за младите кои ги користат услугите на советувалиштата, потребите на младите луѓе за совети, проблемите со кои се соочуваат и друго.

4.Обезбедување на лекари- гинеколози во дејноста гинекологија и акушерство во ПЗЗ според нормативот кој изнесува 1 тим на 3000 жени над 15 години, согласно мрежата на здравствени установи на РМ

ИЈЗ подготви Акционен план за реализација на потребата секоја жена во РМ да има матичен гинеколог и согласно овој акционен план кои стана составен ден на Програмата за рана детекција на малигни заболувања во РМ за 2014 година, предвидена е активност за обезбедување на гинеколози во рурални подрачја во ПЗЗ со што услугите ќе станат по достапни за сите жени.

Во соработка со ХЕРА и Фондацијата Отворено Општество Македонија, Министерството за здравство обучи 21 ромски здравствени медијатори и за дел од нив обезбеди средства за вработување ширум земјата. Ромските здравствени медијатори им помагаат на жените Ромки полесно да пристапат кон здравствените и социјалните услуги и да ги остварат своите права.

Насилство врз жените

Владата на Република Македонија во континуитет презема конкретни мерки и активности на полето на семејното насилство. Соодветна рамка за превентивно делување и целисходен третман на последиците од семејно насилство е регулирано во националната легислатива (Закон за семејство, Закон за социјална заштита и Кривичниот законик), националните стратешки документи Националната стратегија за спречување и заштита од семејно насилство 2012-2015 година (и пред тоа Стратегија за заштита од семејно насилство 2008-2001). Сите облици на насилство врз жени не се целосно регулирани со националната легислатива, но конкретни мерки во таа насока се превидени во Националната стратегијата за родова еднаквост, усвоена по потпишувањето на Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба со насилството спрема жената и домашното насилство.

Согласно стратешките документи, неколку истражувања беа спроведени во периодот помеѓу 2009 и 2012 година, со цел да се утврди преваленцата и инциденцата на семејното насилство.¹⁴ Според репрезентативните теренски истражувања, генерално за целата популација е утврдена преваленца за сите видови на семејно насилство од 37,7%. Жените доживуваат релативно многу повеќе насилство отколку мажите (разлика од 17.6 процентни поени). Психолошкото насилство во некој облик е регистрирано кај повеќе од една третина од населението (36.8%), додека физичкото и сексуалното насилство имаат ниска преваленца (што се објаснува со методолошките ограничувања на студијата).

Но, кај физичкото насилство, 78% од сите испитаници кои потврдиле дека доживеале ваков облик на насилство се жени и тоа претежно на возраст од 30-64 години (околу 60%). Доминантни сторители на сите три вида на насилство се мажи: 53% кај психолошко насилство, 76% кај физичко насилство и 100% кај сексуално насилство. Кај старите лица над 65 години, преваленцата е слична на онаа кај генералната популација а тоа е 34,6%. Полот има значење на релевантен фактор на ризик за насилство врз стари лица, т.е. жените се најчесто изложени на сите видови на насилство само заради тоа што се жени.

Истражувањата потврдија дека најзначајни фактори кои ја зголемуваат веројатноста за насилство врз жените се нивната возраст, образовен статус, број на деца кои живеат во домаќинството, местото на живеење (урбана или рурална средина). Повеќето жени кои доживуваат насилство се невработени односно неактивни (вкупно 80%), додека вработените жени кои доживуваат

¹⁴ Вилагомец, Е., Рикаловски, В., Поповска, ЈЈ. (2012), „Национално истражување за семејно насилство”, МТСП, УНДП, Скопје; Марковик, М.,Јорданова Песевска Д., Сети, Д., Серафимовска Е.,Кисман М. (2012), „Преваленца на злоупотреба на стари лица”, СЗО. Скопје; Цацева, В. и Мирцева, С., (2010),„Заповставени и зигосани”- Анализа на состојбата: сексуална злоупотреба на деца, УНИЦЕФ, Скопје.

насилство учествуваат со околу 20% во вкупниот број на жени кои доживуваат насилство. Исто така, речиси 80% од испитаничките со основно или пониско образование се изјасниле дека доживеале некој вид на насилство во домаќинствата. Според етничка припадност, жените од македонска и од српска етничка припадност имаат пониска преваленца на семејно насилство отколку жените од другите

етнички заедници, но состојбата на жените од ромската етничка заедница е особено алармантна со забележана преваленца од 72,2%.

Владата на Република Македонија, согласно стратешките приоритетни цели, презеде конкретни чекори во воспоставување на сеопфатен и ефикасен систем за заштита и превенција од семејно насилство. Преку формирање на Национално координативно тело составено од претставници на релевантните министерства и граѓанските здруженија и усвојување на Заеднички протокол за постапување на случаи на семејно насилство и упатување се овозможи координативен и партиципативен механизам за спроведување на стратегијата за заштита од семејно насилство. Капацитетите на професионалните структури беа зајакнати преку наменски организирани и спроведени обуки на повеќе од 559 професионалци од центрите за социјална работа, здравствените установи, воспитно-образовните установи, локалната самоуправа и граѓанските организации. Системот на заштита на жртвите на семејно насилство се подобри преку отворање на советувалишта за жени и деца жртви на насилство, едно советувалиште за насилници, како и воспоставување на нов регионален Центар за згрижување на жртви на семејно насилство. Во рамките на НВО секторот коишто имаат законски овластувања за давање услуги се презедоа конкретни чекори во подобрување на квалитетот на услугите преку воведување на стандарди за обезбедување на бесплатна правна помош (правно советување и застапување) и нивно проширување во стандарди за целокупна поддршка и заштита на жртвите. Како резултат на овие напори, помеѓу 2010-2012, НВО секторот обезбеди бесплатна правна помош на вкупно 862 жени жртви на семејно насилство; од нив 230 жени беа застапувани во суд.

Дополнително, конкретни мерки за економско јакнење на жртвите беа преземени со воведување на „економската еманципација на жените жртви на семејно насилство“ во активните мерки за вработување на Министерството за труд и социјална политика (37 жени се вклучија во програмите за економско јакнење во периодот од 2010-2012 година)

Три национални кампањи за подигнување на јавната свест за пријавување и заштита од семејното насилство беа спроведени со цел сензибилизација на општата јавност, но и поттикнување на пријавувањето до надлежните органи со цел негово запирање и намалување на последиците од доживеаното насилство. Според евидентираните податоци, земјата бележи тренд на зголемување на пријавување и регистрирање на случаи на семејно насилство. Според податоците на Министерството за внатрешни работи, во 2009 година биле евидентирани 404 кривични дела на семејно насилство, 676 прекршоци и 4034 поплаки за семејно насилство. Во 2011 година, 593 кривични дела, 655 прекршоци и 4609 поплаки за семејно насилство. Во однос на самата заштита при семејно насилство во периодот од 2009-2012 година забележлив е континуиран и стабилен пораст на мерките кои Центрите ги предлагаат до судот, како и во изречените мерки од страна на судот. Од друга страна сместувањето на жртвите во засолниште е релативно стабилно од година во година. Во истражуваниот период од 4 години бројот на предложени мерки за заштита на жртвите е зголемен за повеќе од два и пол пати, што е проследено со ист сооднос на изречените мерки.

Во 2013 година е спроведена анализа на судските случаи на семејно насилство од родова перспектива¹⁵ и наодите и препораките од анализата искористени за спроведување обуки на повеќе од 100 судии од основните судови. Анализата на судските случаи ја потврдува тенденцијата на зголемување на регистрирање на учеството на семејното насилство во структурата на вкупно реализираните кривични дела. (од 2% во 2008 година до 5% во 2012 година). Во вкупно изречени

¹⁵ Мирчева С. Чачева В., Кениг Н., Глас за правда, *Процена на судските постапки за случаи на семејно насилство, со посебен фокус на менаџирање на предметите од родова перспектива*, Институтот за социолошки, политички и правни истражувања- ИССПИ, Скопје, 2014.

санкции на сторители за сите кривични дела во истражуваниот период, казните се застапени со 51%, алтернативните мерки се застапени со 49%, додека за сторителите на кривични дела при семејно насилство почесто се застапени алтернативните мерки со 57% отколку казните, 43. И оваа анализа потврдува дека семејното насилство има изразени карактеристики на родово базирано насилство. Според статистичките податоци, 93% од пријавените и од осудените сторители на кривични дела при вршење семејно насилство во истражуваниот период се мажи, а 82% од жртвите се жени. Од сите жртви на кривични дела при вршење семејно насилство, само **4% се мажи кои се жртви на жени сторители**. Од друга страна, **76% од сите жртви се жени кои се жртви на мажи**. Најчестото својство на сторителот со жртвата според полициските статистики со учество од 65% припаѓа на сопруг/а вклучително на поранешен/на и вонбрачни, а 95% од жртвите во својство на сопруг/а се жени.

Со цел унапредување на заштитата од семејно насилство, изработен е Предлог Закон за превенција, спречување и заштита од семејно насилство, кој во моментот се наоѓа во собраниска процедура..

Во однос на жената и насилството значајно е да се напомени дека во постапка на ратификација е Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба со насилството спрема жената и домашното насилство.

Борба против трговија со луѓе особено жени и деца

Со цел продлабочување на борбата против трговијата со луѓе, особено жени и деца, Република Македонија во април 2009 година ја ратификува Конвенцијата на Советот на Европа за борба против трговија со луѓе.

Во Министерството за труд и социјална политика во Секторот за еднакви можности, Одделение за родово рамноправност во 2009 година институционализирана е канцеларијата на **Националниот механизам за упатување на жртви на трговија со луѓе (НМУ)**. Канцеларијата на НМУ е во постојана координација и соработка со обучени социјални работници од 30 Центри за социјална работа (во 30 града на РМ), со Министерството за внатрешни работи, Единицата за борба против трговија со луѓе и илегална миграција како и со НВО-ии.

Помошта и заштитата на жртвите на трговија со луѓе е заснована на почитување на човековите права и слободи, правата на децата и во согласност со Стандардните оперативни процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе (СОП) усвоени од Владата на Република Македонија во 2010 година.

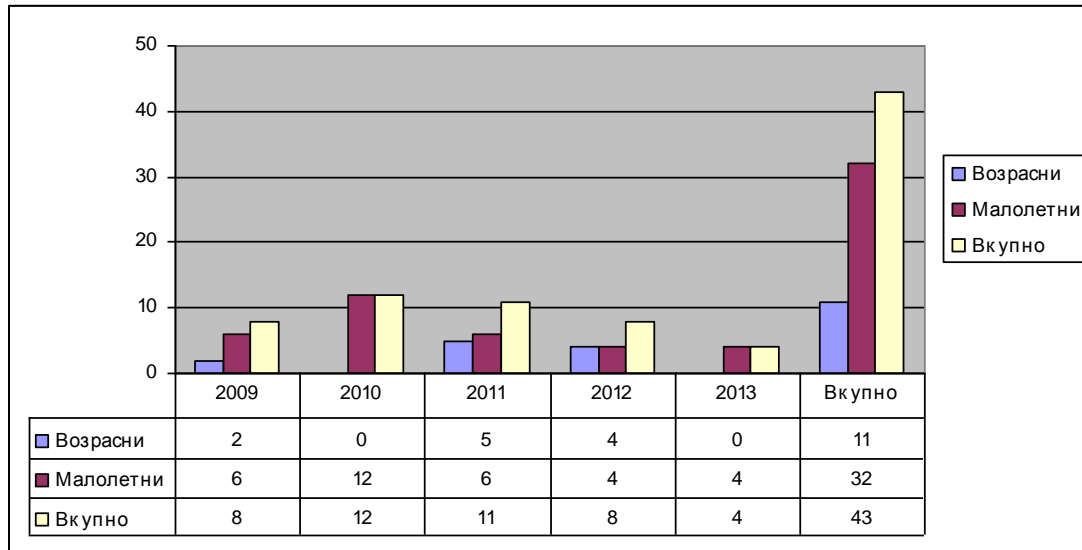
Во 2011 година во согласност со Закон за социјална заштита (Сл. весник на РМ бр. 79/09 член 26 и член 31) отворено е државното прифатилиште за заштита на лица жртви на трговија со луѓе т.е Центар за лица - жртви на трговија со луѓе (член 132). За функционирање на овој Центар, според меѓународните стандарди за човекови права, изработени се интерни документи кои се однесуваат на постапките и процедурите на упатување, сместување, престој, правилата за однесување на ангажираниот персонал, протоколот за заштита и сл. Согласно со законската регулатива во овој Центар се сместуваат жртвите на трговија со луѓе домашни државјани и странци кои имаат добиено дозвола за привремен престој. Директна помош и поддршка жртвите добиваат од две невладини организации со кои МТСП има потпишано меморандум за соработка и тоа за социјална поддршка од НВО “Отворена порта” и за психолошка поддршка од НВО „За среќно детство,,.

Со Закон за изменување и дополнување на Законот за социјална заштита („Службен весник на РМ” бр.79/2013) преку член 10, направи дополнување на членот 84, став 2, алинеја 7, со што се овозможува здравствена заштита на лицата жртви на трговија со луѓе, доколку не може да се осигурат по друг основ.

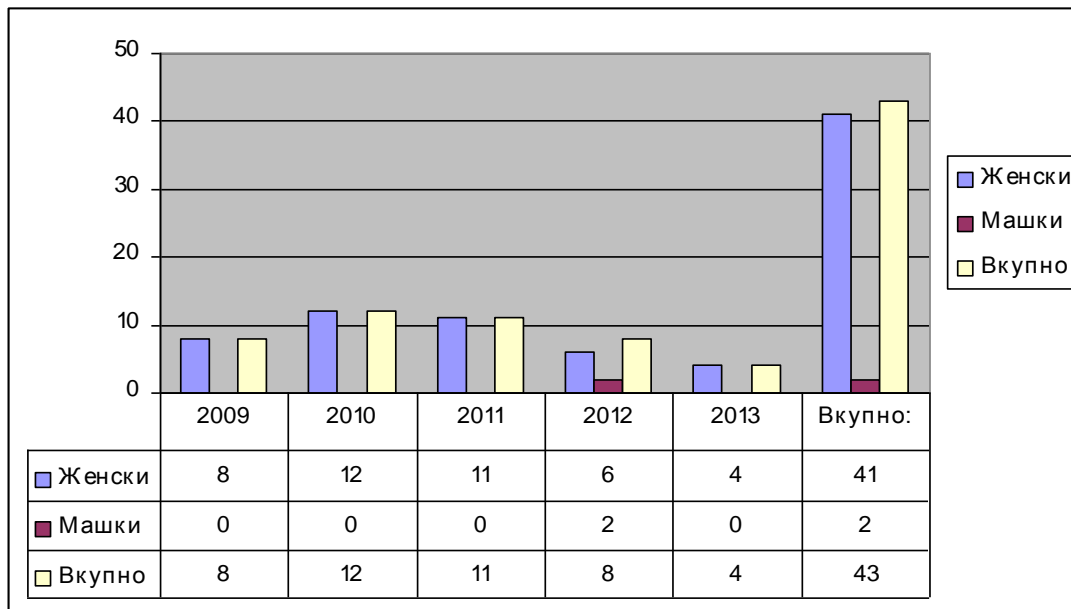
Министерството за труд и социјална политика во насока на спроведување на обврските од Стратегијата и Националниот акциски план за борба против трговија со луѓе и илегална миграција

2013-2016¹⁶ година во текот на февруари 2014 година изработи: Програма за помош и поддршка при реинтеграција на жртви на трговија со луѓе и Програмата за помош и поддршка за деца/жртви на трговија со луѓе со што се заокружи рамката за ефикасна реинтеграција на жртви на трговија со луѓе. Целта на овие програми е спроведување на активности е со цел подобро физичко и психичко закрепнување, рехабилитација, ресоцијализација и социјална реинтеграција на дете/жртва на трговија со луѓе.

Идентификувани жртви на трговија со луѓе во Република Македонија 2009-2013

Идентификувани жртви на трговија со луѓе според пол во Република Македонија 2009-2013

Жени, мир и безбедност

¹⁶ Достапно на http://њњњ.мтсп.гов.мк/ЊБСтораге/Филес/стратегија_нап_мк_0.пдф

Во рамки на подготовката на Националниот Акциски План за имплементација на Резолуцијата 1325 жени, мир и безбедност на Советот за безбедност 2013-2015, направена е анализа на состојбите која покажа дека во Република Македонија во периодот од усвојувањето на Рез.1325 во 2001 година, особено внимание се посветува на родовиот концепт во домашната законска регулатива, на прашањата поврзани со дискриминација врз основа на пол и прашањата за еднакви можности на жените и мажите. Анализата на состојбите, покажува дека во Република Македонија во периодот од усвојувањето на Рез.1325 во 2001 година, особено внимание се посветува на родовиот концепт во домашната законска регулатива, на прашањата поврзани со дискриминација врз основа на пол и прашањата за еднакви можности на жените и мажите. Состојбите во однос на имплементацијата на меѓународните норми и стандарди на овој план, се презентирани во Четвртиот и петтиот периодичен извештај на Република Македонија по Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жената (2011). Имајќи предвид дека Рез. 1325 се повикува на одредбите од Пекиншката декларација, таа понатаму ги развива насоките за зајакнување на улогата на жените во однос на мирот и безбедноста

На 9 јануари 2013 од страна на Владата на Република Македонија усвоен е Националниот акциски план за имплементација на Резолуцијата 1325 жени, мир и безбедност на Советот за безбедност 2013-2015. Исто така изработена е годишна оперативна програма во кој се определени приоритетни активности и субјекти кои се вклучени во негова имплементација. Овој акциски план се подготви како резултат на обврските и потребите на Република Македонија, за ефикасно и целосно да се придружи кон активностите на ОН, ЕУ, СЕ, ОБСЕ и НАТО на овој план. Целиот процес на донесување и промовирање на овој документ е со поддршка од страна на УН жени. Цел на овој акциски план е: зајакнување на родовата перспектива во формулирањето и имплементацијата на мировната, безбедносната и одбранбената политика (МБОП) на Република Македонија; Зајакнување на учеството и придонесот на жените во меѓународните, цивилните и воените мисии во кои учествува Република Македонија; Спречување на насилството и заштита на правата на жените во услови на мир, конфликти и хуманитарни катастрофи.

Со цел запознавање и процесот на имплементација на Резолуцијата 1325, беше одржана и една дводневна обука наменета за претставниците од државните институции.

Во рамки на стратешката цел 3: Спречување и на насилството и заштитата на правата на жените во услови на мир конфликти и хуманитарни катастрофи од НАП за Резолуцијата 1325, Центарот за управување со кризи изработи Анализа на законите и политиките (во врска со хуманитарни катастрофи / справување со катастрофи/ управување со кризи/ намалување на ризици) од родова перспектива во Република Македонија. Овој документ ги има следниве цели:

1. Зајакнување на родовата перспектива во формулирањето и имплементацијата на мировната, безбедносната и одбранбената политика (МБОП) на Република Македонија;
2. Зајакнување на учеството и придонесот на жените во меѓународните, цивилните и воените мисии во кои учествува Република Македонија;
3. Спречување на насилството и заштита на правата на жените во услови на мир, конфликти и хуманитарни катастрофи.

Процентуалниот приказ на застапеност на жените во персоналната структура на МО и АРМ е следниов:

- Во персоналната структура на Министерството за одбрана процентот на вработени жени е 34,4 %.
- Во кадровската структура на Армијата на Република Македонија процентот на учество на жените е 9,7%, од кои: офицери 8,1%, подофицери 11%, професионални војници 2,6 % и административен персонал 36,6%.

Формални пречки и ограничувања за учество на жените на сите систематизирани работни места во МО и работните должности утврдени со актот за формација во АРМ нема и истите се вработени во сите структури, согласно со принципите на стручност и компетентност.

Во рамки на приоритетите на Владата Република Македонија за интегрирање во глобалните системи на НАТО и ЕУ, бележи позитивен тренд во однос на учеството на жените во мировните и хуманитарните мисии, предводени од ОН, НАТО и ЕУ. Во изминатиот период повеќе од 70 жени

цивилни лица и воени старешини вработени во Министерството за одбрана и Армијата на Република Македонија учествувале во хуманитарни и мировни мисии во странство.

Министерството за одбрана во континуитет спроведува обуки за родово сензибилизирање на вработените. Формирана е база на податоци за вработените кои посетиле обуки за родови советници за потребите на воените мисии. Обуките се организирани од страна на Нордискиот центар за воена родова еднаквост во Кралството Шведска и во НАТО центарот за борбени операции во Сараево.

Министерството за одбрана спроведува предупатна обука на персоналот кој се упатува во воени мисии во странство со цел запознавање со содржините на резолуциите и декларациите кои се однесуваат на родовата рамноправност и родовата перспектива.

Со поддршка на УН Жени канцеларијата во Република Македонија, беше организирана Научна конференција за родова еднаквост и перспектива во одбраната и безбедноста, на која учествуваа повеќе од 30 вработени и научни работници со свои трудови.

На веб порталот на Министерството за одбрана јавно се објавувани сите настани и активности што се реализирани од областа на родовата рамноправност во одбраната и безбедноста а исто така таму се наоѓаат и сите документи поврзани со оваа проблематика.

Жени и вработување и економски развој

Согласно со Уставот на Република Македонија, (член 32, став 1) секој има право на работа, слободен избор на вработување, заштита при работењето и материјална обезбеденост за време на привремена невработеност, секому под еднакви услови му е достапно секое работно место без каква и да е дискриминација, вклучувајќи ја и дискриминацијата по основа на пол.

Иако во однос на 2005 година се забележани позитивни трендови во однос на половата застапеност се уште се забележува ниско ниво на учество на жените на пазарот на трудот. Стапката на активност во 2010 година изнесува 50,4% и е пониска за 27,3 п.п. во однос на мажите. Стапката на вработеност во истиот период е 34%, односно за 18,8 п.п пониска во однос на мажите, а стапката на невработеност 32,2%, односно за 0,3 п.п повисока во однос на мажите.

Ова, пред се, може да се објасни поради традиционалната улога на жените во семејството, посебно кај етничките заедници и руралните средини.

За надминување на состојбите, целта на политиките на пазарот на трудот е поголема интеграција на жените преку зголемување на нивната способност за вработување заради остварување на стапка на вработеност од 42% до 2015 година преку:

- зголемување на компетенциите (знаења, вештини и пристап до работа);

- развој и давање на услуги за вработување и обуки прилагодени на индивидуалните потреби и услови на жените и

- совладување на бариерите за интегрирање на пазарот на трудот.

Стапката на вработеност на жени во 2013 година е 32.5 %, а стапката на невработеност е 29 %.

Додека пак стапката на активност кај жените во 2013 година е 45,8 .

До април 2014 година во Република Македонија се пријавени 103.250 невработени лица, а бројот на лица кои бараат работа се 115.668. Од нив 50094 се жени.

Во **Прилог 1**¹⁷ е даден приказ на вкупен број на учесници во активните програми и мерки за вработување (според полово структура), како и приказ на процентот на учество на жените и мажите во вкупниот број на учесници во активните програми и мерки за вработување, по години, за период од 2009-2013 година.

Во периодот 2009-2013 година беа креирани и имплементирани активни програми и мерки за вработување наменети исклучиво за жените-жртви на семејно насилство, преку кои беше

¹⁷ Табеларен приказ на вкупен број на учесници во активните програми и мерки за вработување (според полово структура), како и приказ на процентот на учество на жените и мажите во вкупниот број на учесници во активните програми и мерки за вработување, по години, за период од 2009-2013 година

обезбедена финансиска поддршка за самовработување/субвенционирање на жените-жртви на семејно насилство, со цел нивна реинтеграција на пазарот на трудот

Агенцијата за поддршка на претприемништвото, како дел од проектот за “Самовработување со грант” во текот на имплементација на проектот 2007-2013 година, а преку дефинирање на посебна целна група – жени претприемачи, ги вклучува жените во овој проект. Податоците говорат дека секоја година бројот на новоотворени бизниси преку овој проект од страна на жени се движи помеѓу 35-40%.

Во 2010 година Агенцијата за поддршка на претприемништво на РМ во соработка со проектот финансиран од страна на Австриската развојна агенција -градење на капацитетите за создавање економија базирана на знаење, чиј имплементатор беше АППРМ, во соработка со Центарот за развој на нови бизниси на Машинскиот факултет и Универзитет Св.Кирил и Методиј, изготвија извештај за жените претприемачи во РМ преку истражување чија што цел беше да се добие слика за женското претприемништво во РМ. Овој извештај содржи статистички податоци за вработеноста на жените преку користење на официјални секундарни податоци добиени од Државниот завод за статистика и други институции за периодот од 2004 -2009 година.

Агенцијата за поддршка на претприемништво на РМ беше имплементатор на проектот –Европска мрежа на ментори за жени претприемачи во Македонија, кој беше фокусиран на воспоставување на национална мрежа на ментори на жени претприемачи во Македонија насочена кон поддршка на развојот на женското претприемништво и помош на жените претприемачи успешно да ги надминат предизвиците во првите години од работењето на нивните бизниси. Националната мрежа на ментори беше дел од Европската мрежа воспоставена и управувана од страна на Европската комисија.

Реализирани проектни задачи во поддршка на жените претприемачи во РМ:

- Јакнење на претприемничките вештини на жените во бизнисот- реализирано од БАС Македонија, 2009. Во периодот септември-декември 2009 беа организирани шест тридневни работилници во шест различни градови и тоа во Битола, Охрид, Струмица, Куманово, Скопје и Тетово. Вкупниот број на обучени жени во претприемништвото со таканаречената ЦЕФЕ методологија е 151.
- Поддршка и развој на женското претприемништво во Тетовскиот регион- реализирано од Министерство за економија во соработка со ЕСА Тетово, 2008. Цел на проектот беше придонес за подобрување на ефикасноста на менаџирање на бизнисите од страна на жените претприемачи преку организирање на обуки и консултации за постоечките и новите бизниси.
- НАП за млади

Во 2012 година учеството на младите во работоспособното население (15-24) се зголеми од 32,1 на 33,6 проценти. Вработеноста на младите, исто така, се зголеми (од 14,4 на 15,5 проценти), со поголемо зголемување кај младите жени отколку кај мажите (1,8 и 0,4 процентен поен зголемување, соодветно).

Табела 1: Клучни показатели за пазарот на труд (2011-2012)

	2011	2012	27 (2012)
Млади 15-24			
тво на работна сила	32.1	33.6	42.6
пка на вработеност	14.4	15.5	32.9
ка на невработеност	55.3	53.9	22.8
Млади 15-29			
тво на работна сила	48.1	49.1	57.0
ка на вработеност	25.5	26.1	46.4
ка на невработеност	47.0	47.0	18.1

Возрасни 25-64			
тво на работна сила	73.0	71.8	77.8
ка на вработеност	52.1	51.4	70.7
ка на невработеност	28.7	28.4	9.2

Извор: ЕУРОСТАТ, Годишна Анкета за работна сила, (2011-2012).

Дел од таквите зголемувања се должат на демографски фактори (на пример, целокупната младата популација на возраст од 15-24 години е намалена за 3,5 проценти), но исто така и на реални вработувања на помладата група на работници. Вработеноста за работоспособното население (15-64) остана главно непроменета на 44 проценти во 2012 година.

Ако се земе предвид групата од 15 до 29 години, прегледот е позитивен во однос на учество на работната сила и вработувањето, додека стапката на невработеност во суштина остана иста како стапката забележана во 2011 година (Табела 1). Во апсолутна смисла, вработувањето на млади лица од 15 до 24 години се зголеми за 4 проценти. Вкупниот број на вработени млади мажи (15-24) се намали (од 28.700 на 28.300), додека бројот на вработени млади жени се зголеми од 16.500 на 18.700. Со ова се намали родовиот јаз кај вработеноста на младите(15-24) од 7 проценти на 5 проценти.

Родовата рамноправност во социјалната работа и социјалната заштита

Со цел да се инкорпорира родовата рамноправност во социјалната работа и социјалната заштита, беа зајакнати капацитетите на стручните работници преку спроведување на базични обуки за родовата еднаквост како и за имплементацијата на постоечката меѓународна и домашна законска регулатива во оваа област. За потребите на обуките, засебен **прирачник за идентификација на родовите прашања и за нивна примена во социјалната работа и социјалната заштита**¹⁸ беше развиен. Во текот на 2010 и почетокот на 2011 година 371 стручни работници од центрите за социјална работа и установите од социјална заштита беа опфатени со основните обуки за родова.

Паралелно, родови анализи на два типа на услуги од социјалната заштита¹⁹ беа спроведени со цел унапредување на родовата сензибилност, но и препознавање на различните потреби и приоритети на жените и на мажите, девојчињата и момчињата, во процес на давање услуги, како и во процес на политиките и мерките на локално ниво.

Министерството за труд и социјална политика, спроведе анализа од родов аспект на услугите на социјална парична помош. Резултатите од истражувањето покажаа дека постои огромен полов диспарат кај корисниците на социјалната парична помош, каде што мажите се јавуваат во 80% носители на социјалната парична помош наменета за семејствата а жените само 20%. Анализата утврди дека причината во овој диспарат не се законски одредби туку патријархалниот кодекс на општеството којшто доведува до тоа семејството да одлучува барателите да се мажи, но и кај стручните работници во Центрите за социјална работа да регистрираат мажи како носители на социјална парична помош.

Втората анализа спроведена од Заводот за социјални дејности, од друга страна, направи проценка на распространетите социјални ризици помеѓу корисниците на другите социјални услуги од родова перспектива, но и на родовата сензитивност на давателите на социјални услуги. Анализата на социјалните ризици ја потврди родовата димензија кај регистрираните корисници.

Резултатите од двете истражувања го потврдија присуството на родови стереотипи и предрасуди кај дел од стручните работници. За таа цел, ЈУ Завод за социјални дејности креираше *Модул за родова рамноправност во социјалната работа* како еден од основните модули на Тренинг програмата за континуиран професионален развој. Модулот е наменет за вработените во системот на социјална заштита и придонесува за развој и зајакнување на нивните компетенции од родов

¹⁸ Достапно на [хттп://зсд.гов.мк/имегес/сториес/фод/прирачник_МКЕНГ.пдф](http://зсд.гов.мк/имегес/сториес/фод/прирачник_МКЕНГ.пдф)

аспект. Стручните лица (12) вработени во Заводот беа обучени за испорака на овој модул и се стекнаа со сертификат за обучувачи на овој модул.

Во текот на 2013 година стручни лица од Заводот за социјални дејности-Скопје, преку тренинг програмата за континуиран професионален развој, го испорачаа модулот за родова рамноправност во социјална заштита кон 37 стручни работници од центрите за социјална работа.

Жени и човекови права

Со цел запознавање со ЦЕДАВ конвенцијата и Факултативниот Протокол и нивната практична примена во судството, спроведени се обуки наменети за

Адвокати, судии, јавни обвинители, млади правници и вработени кај Народниот правобранител. Со спроведените обуки подигната е свеста за важноста и значењето на овие меѓународни документи во областа на судството.

Со измените и дополнувањата на Кривичниот законик од 3 февруари 2014²⁰ година се прошируваат основите на дискриминација кои добиваат кривично правната заштита. Со тоа се утврдува дека при одмерување на казната судот ќе има предвид дали кривичното дело е сторено против лице или група на лица или имот, непосредно или посредно, покрај другите основи и по основ на пол. Исто така се инкриминира одземањето или ограничувањето на правата на човекот и граѓанинот утврдени со Уставот на РМ и ратификуваните меѓународни договори како и давањето повластици на граѓаните спротивно на Уставот на РМ и по основ на пол. Основот на пол и род се земени предвид и во однос на Загрозување на сигурноста.

Во измената на овој закон како кривично дело е воведена детската проституција. При тоа се казнуваат дејствијата на: врбување, наведување, поттикнување или наамување дете кое наполнило 14 години на проституција или посредува, предава или учествува во предавање на друг заради вршење проституција, или овозможува на друг користење на неговите сексуални услуги, или на друг начин го користи за сексуални активности заради остварување на имотна или друга корист, ќе се казни со затвор од најмалку четири години. Казни со затвор најмалку осум години за дело сторено со употреба на сила или сериозна закана дека ќе се нападне врз животот или телото на детето или нему блиско лице. Исто така, извршени се измени во однос на противправно прекинување на бременост, при што без согласност или со доведување во заблуда или искористување на незнаењето на женско лице спротивно на закон, со хируршка интервенција или на друг начин ќе ја прекине нејзината способност за репродукција, ќе се казни со затвор од три до десет години.

Во насока на **подобрување на статусот на жената Ромка** и нејзино интегрирање во општествените текови, Владата на Република Македонија, на 139 седница одржана на 23.3.2008 година го усвои првиот Националниот план за акција за унапредување на статусот на жената Ромка со Оперативни планови за периодот 2008-2010 година и вториот Национален акциски план за унапредување на општествената состојба на Ромките во Република Македонија 2011-2013 усвоен 28.12.2010 година.

Акцискиот план за специфичните потреби на жената Ромка, опфаќа пет сектори на дејствување и тоа: Образование, Вработување, Здравство, Јавно и политичко учество на жените Ромки, Антидискриминација и човекови права.

Генерална цел на активностите е унапредување на статусот на жената Ромка и нејзино интегрирање во општественото живеење.

Во рамки на Оперативната програма за 2009 година, во делот на човековите права, се одржа дводневна обука за жени Ромки обучувачки на тема „Правата на жената, како дел од човековите права,, Покрај учесничките од информативните центри, беа вклучени и претставнички од ромски женски невладини организации кои делуваат во истите градови. Од секој град (8) учествуваа по 2 претставнички. По спроведената обука, подготвените обучувачки реализираа по 7 работни средби

²⁰ Службен весник на Република Македонија бр. 27/2014

во секој град со жени од заедницата .Вкупно беа опфатени 685 жени и 10 мажи,кои се здобија со информации и сознанија за своите права како дел од човековите права.

Во рамки на Акцискиот план за унапредување на статусот на жената Ромка од делот на човекови права, во 2009 година со поддршка на УНИФЕМ беше реализиран проектот за Изработка на анализа за релевантните законски прописи и граѓански дневници за надминување на нееднаквиот третман и пристап на Ромите особено на жените Ромки до услугите на државните институции . Појдовна основа за реализација на овој проект е тоа што жената Ромка се судрува со двојна дискриминација. Предмет на анализа се законските прописи и граѓанските дневници на Министерството за труд и социјална политика,Агенцијата за вработување ,Министерството за внатрешни работи и Народниот правобранител, како институции до кои Ромите најчесто се обраќаат поради стекнување на одредени лични документи или остварување на одредени права. Истражувањето покажа дека, поголем е процентот на жени кои изјавија дека биле дискриминирани дури 75% наспроти мажите со 68.5%, 36,8% од нив биле дискриминирани повеќе пати, 23.3 % еднаш или два пати и на 13% тоа постојано им се случува.

Извршената правна анализа и добиените резултати од спроведеното теренско истражување понудија и препораки кои упатуваат на надминување на евидентираниот нееднаков третман при пристапот до услугите од страна на жените Ромки, како и преземање на афирмативни мерки за воспоставување на еднаков третман во однос на давањето на услуги од страна на државните институции.

Како резултат на добиените резултати и препораки од извршената правна анализа и теренско истражување за надминување на нееднаквиот третман при пристап на Ромите ,особено жените Ромки, до услугите на државните институции, во средината на јуни 2010 година се одржа дводневна обука за еднаков третман врз основа на род и етничка припадност при пристап до услугите на државните институции, наменета за службениците од институциите кои учествуваа во изработката на истражувањето.

Согласно со Акцискиот план за унапредување на статусот на жената Ромка, Секторот за еднакви можности во мај изработи Анализа за состојбата и намалување на бројот на ромските девојчиња и момчиња во образовниот процес во Република Македонија.

Согласно предвидените приоритети од Националниот акциски план за подобрување на општествената состојба на жените Ромки, во делот на човековите права. Во соработка со Интернационалната организација за миграции, одржани се повеќе од 20 работилници, наменети за млади лица од помалите етнички заедници, во повеќе општини меѓу кои и Ромите. Од вкупниот број, 4 работилници беа наменети за млади Роми и Ромки. Учесниците на работилниците имаа можност да се информираат како на легален и сигурен начин да престојуваат во странство, начин на обезбедување на работна дозвола, и остварување на право на еднаков третман по основ на пол и право на заштита од дискриминација. Целта на овие работилници беше да се подигне свеста на младата популација во однос на мигрирањето во странство, злоупотребата и последиците од нелегалното мигрирање како и остварување на право на заштита во случаи на нееднаков третман и заштита од дискриминација.

Во Рамки на проектот “Поддршка на имплементацијата на Стратегијата за Роми “ поддржан од Европската Унија, реализирани се две еднодневни обуки наменети за ромските невладини организации кои работат на женските прашана и на правата на Ромите. Целта на обуките е нивно запознавање со механизмите за остварување на правото на еднаков третман по основ на пол и право на заштита од дискриминација. Особено се обрна внимание на можноста за учество на граѓанскиот сектор како замешувач при поведувањето на постапка за остварување на правото на еднаков третман по основ на пол и право на заштита од дискриминација. Во тој контекст преку овој проект се испечати мал прирачник, кој треба да им помогне на невладините организации во случај на нивно учество во вакви случаи. Исто така во рамки на овој проект се испечати Водич во кој е преставена методологијата на обуките за еднаков третман при пристапот до услугите на државните институции.

Учество на жените Ромки на пазарот на трудот е многу ниско. Речиси седум од десет жени Ромки кои бараат работа не ја наоѓаат, а повеќе од осум од десет жени Ромки на работоспособна

возраст не се вклучени во образовниот процес или се невработени. Меѓу оние жени кои се во работен однос, етничката разделеност и родовиот јаз во приходите се поголеми за жените Ромки (кај не- ромската популација, средна плата за жените е 83 % од тоа на мажите , додека кај ромската популација, е 63 %).

Учеството на пазарот на трудот на жените од руралните средини и нивната економска активност е 37% наспроти активноста на мажите од руралните средини која е 71%, а родовиот јаз е 34 %.

Групите кои се дефинираат како маргинализирани од аспект на пол и други основи на кои треба да се обрати особено внимание се жените од етничките средини, руралните заедници и жените со телесна и ментална попреченост, како особено ранлива категорија.

Жените од руралните средини²¹ се соочуваат со пониско образование и висока стапка на невработеност, несигурни и ниски приходи. Во просек жените од руралните средини главно имаат само основно образование и заостануваат зад жените од урбаните области, кои во просек имаат средно образование, и зад мажите од руралните области, кои се некаде меѓу овие две нивоа. И покрај забележливиот напредок, меѓу другото, и како резултат на воведувањето на задолжителното средно образование, проодноста на девојчињата од основно во средно училиште останува ниска во неколку региони. Југоисточниот регион има најголем процент женски лица со завршено тригодишно или четиригодишно средно образование (63%) и најголем процент женски лица со завршено универзитетско образование (10%). Североисточниот регион има најмал удел на женски лица со завршено средно образование (18.5%). Општествените норми и традиционалните вредности не го одредуваат само нивото на образование, туку и изборот на области на изучување, и како резултат на тоа главен интерес на женските лица остануваат општествените и медицинските науки .

Три од четири жени во руралните области се невработени. Со стапка на невработеност од 59% на групите на возраст меѓу 20 и 24 години, и 43% на групите на возраст меѓу 25 и 29 години, највисоките стапки на невработеност се појавуваат кај младите жени од руралните области. Процентот на невработеност е највисок во Скопскиот регион, 89%, а најнизок во Југоисточниот регион, 46.7%. Само во Североисточниот регион, најголемиот дел од невработените женски лица, бараат работа и се регистрирани во Агенцијата за вработување (52,4%). Најголемиот дел од жените во руралните области, 63%, остануваат економски неактивни. Најчестата причина за таквите високи стапки на економска неактивност е тоа што руралните жени се преокупирани со грижата за децата и со домашните обврски.

Само во Вардарскиот и во Пелагонискиот регион на мнозинството на вработени женски лица, на 66,7%, односно на 60%, дополнителна дејност им е работењето во земјоделството, односно пазарот, додека во Полог (73,7%) и во Североисточниот регион (66,7%) домаќинствата главно живеат од земјоделство. Во просек, руралните жени го сочинуваат делот до 38% од лицата активни во земјоделство, лов и во шумарство, вклучувајќи ги и сезонските работници, а сепак, се проценува дека 20% од економски неактивните жени работат на земјоделските земјишта без да бидат платени за тоа. Исто така, многу малку жени се регистрирани како земјоделци.

Анализите укажуваат на тоа дека жените во руралните области еднакво учествуваат во донесувањето на одлуките во домаќинството, но нивното учество во донесувањето на деловните одлуки е многу ниско. На жените во Пелагонија (2,3%) и во Полошкиот регион (3,7%) најмалку им се доверува донесувањето на деловните одлуки. Учеството на руралните жени во политичкиот живот, на пример во јавни расправи, во дебати или на состаноци на заедницата или општината, е многу ниско и се движи меѓу 2% и 3%.

Руралните жени, во повеќето случаи, немаат сопственост врз имотот или врз средства од производството остварено во семејството, затоа тие немаат еднаков пристап до средствата за финансирање, што ги намалува нивните шанси за економско зајакнување. Во просек, во помалку од 6% од семејствата во земјата, жените се сопственици на земјоделско земјиште или куќа.

²¹ Центар за истражување и креирање политики, УН Њомен, Перспективите на жените во руралните средини, Скопје 2012 година, <http://www.unifem.org/Uploads/Docs/MKD%20en.pdf>.

Најголемиот процент на поседување на сопственост врз куќа, што варира меѓу 8,3% и 8,9%, е забележан кај мажените рурални жени во Источниот и во Југоисточниот регион.

Согласно националните стратешки приоритети, Владата, преку МЗШВ, направи обиди да ги подобри статусот и можностите на руралните жени. Руралните жени се цел на стратешки документи за родова еднаквост (Националниот акциски план за родова еднаквост) но и на програмата за рурален развој која вклучува две афирмативни мерки, т.е. две родово сензитивни мерки. Имено, преку оваа програма жените од руралните средини се поттикнуваат да поднесуваат апликации за субвенции кои имаат за цел поттикнување на економската активност на жените во земјоделството и руралниот туризам. Во 2009, 575 мажи земјоделци и 264 жени земјоделки се јавуваат како корисници на субвенции, во 2010 година бројот е 364 за првите и 310 за вторите. МЗШВ направи проценка на програмата за рурален развој од родова перспектива и ги испита мислењата на жените од руралните средини во однос на пристапот и искористеност на субвенциите.²² Преку гласот и препораките од жените од руралните средини, МЗШВ работи на развивање на идната Програма за рурален развој, за која се развиваат родово сензитивни показатели за мерење на напредокот.

Жени и медиуми

Од 2010 година наваму, Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги изработува редовни годишни анализи на структурата на вработените во радиодифузната индустрија, во кои се презентирани податоците за структурата на вработените разделени од родов аспект и истовремено расчленети по степен на образование, работно место и вид работен однос (редовен или хонорарен).

Според овие податоци, во 2010 година, 37% од вкупниот број вработени во телевизиската индустрија биле жени кои како побројни од мажите се јавувале кај новинарскиот кадар (300 новинарки наспроти 231 новинар). Помал бил бројот на уреднички – 25 наспроти уредници – 48, како и на управителки/директорки – 15 наспроти управители/директори – 57²³. Кај радиото, 43% од вкупниот број вработени биле жени, при што повторно жените биле побројни од мажите меѓу новинарите (54%) и преостанатиот кадар (69%). Ситуацијата е изедначена кога станува збор за уредничките позиции во радиото (12 уреднички наспроти 11 уредници), но не и кај управувачкиот кадар - 12 управителки наспроти 39 управители²⁴.

Во 2011 година кај телевизијата жените претставуваат 36% од вработените, побројни се меѓу новинарите (291 новинарка и 247 новинари) и меѓу „преостанатиот“ кадар (59%). Родовата структура на вработените на одлучувачки позиции е следнава: 31 уредничка и 56 уредници, како и 17 управителки наспроти 51 управител²⁵. Во радио индустријата, 43% од вкупниот број вработени биле жени кои како побројни се јавувале меѓу новинарите (126 новинарки и 94 новинари), уредниците (16 уреднички наспроти 14 уредници) и преостанатиот кадар (62 жени наспроти 24 мажи). Меѓу директорите имало 13 жени и 48 мажи²⁶.

²² Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, *Зажакнување на жените од руралните средини*, УН Њомен, Скопје, 2013 година.

²³ достапно на

[хттп://www.avmu.mk/images/stories/анализа%20на%20структурата%20на%20вработените%20во%20радиодифузната%20индустрија%202010.пдф](http://www.avmu.mk/images/stories/анализа%20на%20структурата%20на%20вработените%20во%20радиодифузната%20индустрија%202010.пдф), стр. 2-4

²⁴ достапно на

[хттп://www.avmu.mk/images/stories/анализа%20на%20структурата%20на%20вработените%20во%20радиодифузната%20индустрија%202010.пдф](http://www.avmu.mk/images/stories/анализа%20на%20структурата%20на%20вработените%20во%20радиодифузната%20индустрија%202010.пдф), стр. 13-15

²⁵ достапно на [хттп://www.avmu.mk/images/анализа_на_структурата_на_вработените_во_2011_година_3.пдф.стр](http://www.avmu.mk/images/анализа_на_структурата_на_вработените_во_2011_година_3.пдф.стр).

2-4

²⁶ достапно на [хттп://www.avmu.mk/images/анализа_на_структурата_на_вработените_во_2011_година_3.пдф](http://www.avmu.mk/images/анализа_на_структурата_на_вработените_во_2011_година_3.пдф), 16-17

Во 2012 година благо пораснал процентот на жени вработени во ТВ индустријата – 39%. Најзначајна промена е онаа на родовата структура на уредничкиот кадар каде имало 68 жени наспроти 67 мажи. Промената е резултат на тоа што бројот на уреднички пораснал за 37 (повеќе од половина во однос на претходната година кога имало 31 уредничка) со што за првпат во телевизијата има повеќе уреднички отколку уредници. Покрај ова, жените и натаму биле побројни меѓу новинарите (272 наспроти 218) и кај преостанатиот кадар (178 наспроти 127). Кај управител(к)ите ситуацијата е безмалку непроменета во однос на претходната година: 16 управителки наспроти 50 управители²⁷. Кај радиото, во 2012 г. жените претставувале 42% од вработените, имало повеќе новинарки (101) наспроти новинари (79), а преостанатиот кадар бил сочинет од 46 жени и 22 мажи. Бројната состојба кај уредничкиот кадар е речиси изедначена – 33 уреднички и 36 уредници, а на управителските позиции и натаму имало повеќе мажи - 50 отколку жени - 17²⁸.

Како што покажува прегледот на основните податоци за вработените во телевизијата и во радиото, жените се секогаш позастапени меѓу новинарите, а мажите се секогаш позастапени меѓу врвниот менаџмент – управителите и директорите. Родовата структура кај уредничките позиции во радиото постојано е безмалку изедначена, а најзначаен напредок има кај уредничките позиции во телевизијата каде во првите две години застапеноста на жените е околу 35% за во 2012 да достигне изедначеност. Квантитативните показатели за новинарскиот и уредничкиот кадар се охрабрувачки за пристапот на жените до медиумите и за учеството во носењето одлуки на средно ниво. Стаклената таваница е позиционирана пред највисоките одлучувачки позиции. Ќе биде интересно да се види каква била ситуацијата во 2013 година за која податоците ќе бидат објавени во 2014 година. Уште еден интересен податок е дека, секоја година податоците покажуваат оти мажите се далеку побројни меѓу техничкиот и реализаторскиот кадар (инженери, техничари, режисери, сниматели, монтажери и сл).

Промовирање рамноправно и нестереотипно прикажување на жените во медиумите.

Почнувајќи од 2012 година (врз основа на новиот Закон за еднакви можности на жените и мажите) Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги почна да спроведува родови анализи на програмите на радиодифузерите и тоа: 1) истражување на начинот на прикажување и претставување на жените и мажите во програмските концепти и содржини и 2) анализа на родовите прашања во програмските концепти и содржини. Истражувањата се прават врз основ на избор од програмите на два телевизиски програмски сервиси на Македонската радио-телевизија (како јавен радиодифузен сервис) и од комерцијалните терестријални телевизии на национално ниво коишто сите заедно имаат најголем удел во гледаноста и може да се очекува да имаат најголемо влијание врз публиката.

Анализите за третманот на родовите прашања покажуваат отсуството на родовата (или родово сензибилизираната) перспектива; сè поретка употреба на женскиот род кај именките, особено кога се однесуваат на значајни општествени и политички функции; ниска видливост на жените, односно родова асиметрија во смисла на поголема застапеност на мажите во улога на експерти, авторитети од каков и да е јавен вид во информативните содржини²⁹.

Прашањето на претставувањето и прикажувањето на жените и мажите во 2012 година беше анализирано врз примерок од забавните програми, а во 2013 година врз примерок од реклами. Овие истражувања покажаа поголема (пред сè визуелна) присутност на жените во забавните емисии, нивна сексуална објективизација и прикажување во стереотипни улоги, а исто така констатирана е потребата од подигање на свеста кај медиумските работници, но и кај публиката во однос на родовите прашања. Истражувањето на ставовите на публиката од 2012 година покажа

²⁷ достапно на [хтп://нјнј.авму.мк/имегес/Анализа на структурата на вработените во 2012 година.пдф](http://njinj.avmu.mk/имегес/Анализа на структурата на вработените во 2012 година.пдф), стр. 3

²⁸ достапно на [хтп://нњњ.авму.мк/имегес/Анализа на структурата на вработените во 2012 година.пдф](http://нњњ.авму.мк/имегес/Анализа на структурата на вработените во 2012 година.пдф), стр. 20

²⁹ достапно на [хтп://нњњ.авму.мк/имегес/Известаи од анализи на родови прашања.пдф](http://нњњ.авму.мк/имегес/Известаи од анализи на родови прашања.пдф) и [хтп://нњњ.авму.мк/имегес/рапорт_2013.пдф](http://нњњ.авму.мк/имегес/рапорт_2013.пдф)

дека 40% од испитаниците потполно се согласуваат, а 30% донекаде се согласуваат со ставот дека жените и мажите во вестите се претставуваат подеднакво³⁰. Истражувањето на мислењето на публиката од 2013 година повторно покажува дека вкупно 69% од испитаниците се согласуваат оти родовите се прикажуваат еднакво, но со извесно поместување во категоричноста на стојалишта: 35% од испитаниците целосно, а 34% донекаде сметаат дека жените и мажите се прикажуваат еднакво во дневно – информативните емисии.³¹

Во истражувањето на мислењето на публиката за телевизиските и радио програмите од 2009 година, прашањето за прикажувањето на родовите се однесуваше на рекламите. Притоа, на прашањето за тоа дали публиката смета дека ТВ рекламите прават традиционална поделба на мажите и жените 14,5% од испитаниците потполно, а 20,2% донекаде се согласуваат дека во рекламите има таква поделба, додека 19,4% донекаде не се согласуваат, а 30,5% воопшто не се согласуваат со ваквиот став³². Наспроти, ваквото гледање на публиката, квантитативната и квалитативната анализа на содржината на рекламите во 2013 година покажа стереотипизација на улогите и родова асиметрија во која мажите се и почесто видливи и почесто говорат во рекламите додека појавувањето на жените е „сведено на декоративност“³³.

Освен ова, во 2013 година, остварувајќи ги своите обврски од *Националната стратегија за родова еднаквост 2013-2020*, Агенцијата посвети посебен дел од својата веб страница на „Родот и медиумите“³⁴. Во декември 2013 се спроведе и обука за медиумските работници кои креираат медиумски содржини со цел да се зајакнат нивните капацитети за прашањето на родовата еднаквост.

Жени и животна средина

Спроведувањето на ефективна политика за животната средина, се раководи од променливите рамки на еколошките, економските и од политичките фактори на национално и меѓународно ниво. Потребата за заштита на животната средина се заснова на принципите на одржлив развој, кој се повеќе се зголемува, паралелно со растечките потреби на населението за поквалитетни услови за живеење, чиста вода за пиење и здрава храна. Во насока на унапредување и подобрување на квалитетот на животната средина и природата, намалување на загадувањето од различни субјекти кои претставуваат закана по човековото здравје, планирање на просторот и одржливиот развој на Република Македонија, на годишно ниво се финансираат определени проекти на здруженија и општини. Дел од финансираните проекти се директно насочени кон жените, како што се:

- Проектот од 2006 година под наслов, „Жена на 21 век“, кој се спроведе во Куманово;
- Едукативниот проект за подигање на јавната свест „Стоп на загадувањето- гласај за природата,“;
- Во 2010 во соработка со „Иницијатива за еманципација на жената Ромка“, беше спроведен Проектот „Сите заедно за почиста средина“;
- Со средства на Министерството за животна средина и просторно планирање Здружението на жени АЈО од Скопје, го реализираа Проектот „Јас и мојата животна средина,“

Дел три: База на податоци и статистика

Државниот завод за статистика неколку години наназад подготвува посебна публикација за состојбата на жените и мажите во Република Македонија. Публикациите можете да ги најдете на веб страницата на Државниот завод за статистика³⁵

³⁰ достапно на http://www.avmu.mk/images/Предлог-Стратегија-и-Акциски-план_2.пдф стр.35

³¹ достапно на http://www.avmu.mk/images/СРД_извесхтај_15_04_2013_од_Маркет_Висион.пдф стр.45

³² достапно на http://www.avmu.mk/images/сториес/публикации/испитување%20на%20публиката_2009.пдф стр.

22

³³ достапно на http://www.avmu.mk/images/рапорт_2013.пдф стр. 21

³⁴ http://www.avmu.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=1090%3Ародот&catid=132%3А2013-11-05-21-48-32&lang=mk

³⁵ <http://www.stat.gov.mk/ПубликацииПоОбласт.aspx?id=23&рбрОбл=37>

Во Националниот План за акција за родова еднаквост постои Специфична стратешка цел 1.3: Воспоставени/Развиени индикатори за мерење на родовата еднаквост врз основа на расположливи родово разделени статистички податоци и преземени меѓународни и национални обврски. Во рамките на оваа стратешка цел предвидено се активности кои ќе дадат преглед на национални и меѓународни обврски на полето на родовата еднаквост и ќе се развијат индикатори за мерење на напредокот на полето на родовата еднаквост и статусот на жените и мажите.

Министерството за труд и социјална политика, реализирајќи ги активностите од стратешките документи од областа на родовата еднаквост, подготви индикатори кои на одговорните институции ќе им овозможат да го мерат напредокот во родовата еднаквост во неколку области:

1. Политичко учество и одлучување

Квалитативни индикатори

- Подобрена застапеност на жените во медиумите на политички дебати
- Намалени случаите на семејно гласање
- Зголемен бројот на обучени жени за раководни функции
- Инкорпориран принципот на еднаквост и недискриминација и вклучување на родовите прашања во владините програми

Квантитативни индикатори – по овие

- % на жени и мажи на именувани функции
- % на жени и мажи на раководни функции во јавната администрација
- % на жени и мажи на раководни и нераководни позиции во државната администрација
- % на жени и мажи на раководни и нераководни позиции во синдикатите
- % на жени и мажи регистрирани како гласачи од вкупниот број граѓани кој гласаат
- % на жени и мажи во полицијата по ранг
- % на жени и мажи во армијата по ранг
- % на жени и мажи судии и јавни обвинители
- % на жени и мажи во дипломатските претставништва
- % на жени и мажи амбасадори
- % на жените и мажите во управните одбори

2. Образование

Квалитативни индикатори

- Родово сензибилизирање на содржината на наставните програми и надминување на стереотипите
- Поголема рамноправност во вработувањето на мажи и жени професори по одделенска настава

Квантитативни индикатори

- Број на машки и женски деца вклучени во основно и средно образование
- % на машки и женски деца кои го напуштаат училиштето
- Стапка на повторување на училишната година кај момчиња и девојчиња

3. Економија и вработување

Квалитативни индикатори

- Обуки и стручно усовршување наменети за жени

- Промена на стапката на неактивно женско население
- Флексибилно работно време
- Можности за унапредување
- Социјална сигурност и заштита

Квантитативни индикатори

- % на невработени мажи и жени
- % на економска активност кај жените
- % на жени вработени во индустрија
- % на жени кои имаат пристап до кредити наспроти мажи
- % на жени кои поседуваат земја, куќа, имот
- % на рурални семејства во кои мажите или жените се главни носители на приходот
- % на заработувачка/просечна плата во руралните средини за мажи и жени
- % на жени кои добиле субвенции од државата во областа на земјоделието
- Зголемена поддршка на женското претприемништво
- Зголемен бројот на жени претприемачи
- Поголема сигурност при вработувањето
- Намалување на разликите во плати меѓу мажите и жените за работа од иста вредност
- % на кредити, финансии и технички средства кои се на располагање од владини и невладини извори наменети за жени
- % на деца под три години сместени во градинки
- % на жени претприемачи

4. Информатичко комуникациска технологија (ИКТ)

Квалитативни индикатори

- Подобен пристап за момчиња и девојчиња до обука за ИКТ во руралните средини
- Зајакната свест за можностите на девојките да се вклучат во секторот ИКТ

Квантитативни индикатори

- % на жени корисници на интернет
- % на жени корисници на мобилна телефонија
- Зголемен број на девојки кој студираат ИКТ
- % на жени и мажи во ИКТ секторот

Министерството за труд и социјална политика прави подготвителни активности за започнување на процесот за изработка на индикатори за следење на состојбата со родовата еднаквост (Твининг).

Дел четири: Нови приоритети

Приоритетите на Република Македонија во областа на еднаквите можности на жените и мажите се вклучени во стратешките документи кои Владата и Собранието на РМ ги има донесено. За имплементација на овие стратешки документи на годишно ниво се подготвуваат Оперативни планови во кои се предвидени буџетот и временската рамка за нивна имплементација.

Исто така Министерството за труд и социјална политика во чии рамки функционира владиниот централен механизам за родова еднаквост (Секторот за еднакви можности) своите приоритети во областа на родовата еднаквост ги дефинира во Стратешкиот план на Министерството кој можете да го најдете на следниот линк:
<http://www.mtsp.gov.mk/?ИтемИД=БД66ФЦЦЗА7ФБЦБ47АБ9150ЦБФЕЦД2Ц96>

Клучните приоритети на Владата на Република Македонија за наредниот тригодишен период во областа на родовата еднаквост и зајакнувањето на жените можат да се групираат во неколку точки:

-Унапредување на законската регулатива и усогласување на законодавството со Законот за еднакви можности на жените и мажите, со цел поголема и поефикасна заштита на жената и подобрување на положбата на жените во сите сфери на општественото живеење. Напорите ќе бидат насочени и кон операционализација на законската рамка на национално и локално ниво. Единиците на локалната самоуправа и органите на државната управа ќе биде потребно да ги усогласат актите за систематизација на работните места со Законот за еднакви можности на жените и мажите, што треба да води кон поквалитетно извршување на работните задачи;

-Следниот приоритет е поврзан со процесот на инкорпорирање на родовата перспектива во политиките, буџетите и програмите на органите на државната управа и единиците на локалната самоуправа;

-Воспоставување на континуирана меѓуресурска соработка, поддршка и координација меѓу институционалните механизми за родова еднаквост на локално и национално ниво, заради максимално искористување на капацитетите и ефикасно исполнување на задачите и обврските кои произлегуваат од надлежностите на овие механизми;

-Обезбедување на поголеми финансиски средства во рамките на државните органи и единиците на локалната самоуправа за поддршка на активностите насочени кон унапредување на родовата еднаквост;

-И покрај тоа што Државниот завод за статистика објавува статистички податоци за жените и мажите, ќе се прават напори за хармонизиран пристап на прибирање на податоци по пол, којшто ќе обезбеди солидна основа за анализирање на состојбите и креирање на политики коишто ќе водат кон унапредување на родовата еднаквост. За таа цел, утврдена е потребата за унапредување на статистичките показатели и воспоставување на хармонизиран систем на индикатори кој ќе им овозможи на сите актери достапност на податоците заради анализи на состојбите, укажување на недостатоците и давање на соодветни и корисни предлози за натамошни мерки и активности.